

1. אֲדָרֶת תְּלַבּוּשֶׁת הוֹד וְהָדָר יִקִּיר

סדר עבודה ליום-הכיפורים. בלתי-מחורז. מסודר על-פי שני אלפביתים: אחד – ישר, שבו חזרת כל אות 8 פעמים (לפי זה יש לתקן את הנאמר אצל דודון בערכו); ואחד – תשר"ק, שבו חזרת כל אות 8 פעמים עד אות כ; מאות כ ועד אות ה חזרת כל אות 20 פעמים, האות ד חזרת 16 פעמים, ושאר האותיות שוב שמונה-שמונה פעמים. המשקל: חמש-חמש תיבות לטור.

מקורות: מחזור רומניא, דפוס קושטא [נוסח-היסוד]; מחזור רומניא, דפוס ויניציה [=ר]; כ"י האוניברסיטה העברית Heb. 8° 3302, דף 192, ע"א [=ע]; כ"י שוקן 72 [=ש]; כ"י מונטיפיורי 196, דף 83, ע"ב [=מ]; כ"י המוזיאון הבריטי 687, דף 45, ע"ב [=ל]; כ"י המוזיאון הבריטי 688, דף 11, ע"ב [=נ]; כ"י אוקספורד 1082 (כנראה תוקן על-פי הדפוסים) [=כ]; כ"י מן הגניזה, קיימברידג', אוסף ט"ש H 5 a/11 (טורים 301–332, עם ניקוד בבלי) [=ג].

דודון, אוצר, א: 1225; צונץ, תולדות, עמ' 101, סימן 1.

אֲדָרֶת תְּלַבּוּשֶׁת הוֹד וְהָדָר יִקִּיר

אֶת מִי מְלִין לְסַפֵּר שְׁבַחָה?

אֲבֵן הָרֹאשָׁה יִקְרָה וְאֵין עֶרוֹךְ –

אֵין לְהַכְרִיז תְּשׁוּאוֹת שׁוֹם שְׁוִיָּה!

5 אֵי מְקוֹם סָגוֹר סָגוֹר וְסָפִיר

אֲשֶׁר לְפִי מְלֹאֵת כְּלִיל הָעֵטֶרָה?

אוֹמֵן הֵימְצָא, וְגַם חֶכֶם חֲרוּשֶׁת?

אֵיתִיאל וְאוּכַל מִי יִמְלֵל?!

2 שבחיה עשמלנב

1 אדרת תלבושת הוד והדר: את פאר לבוש הוד והדר. יקיר: של הקב"ה. הכונה למעשה הקב"ה בבריא; והשווה תה' קד: א. / 2 את מי מלין: למי מלים בפיו; על-פי איוב כו:ד. לספר שבחיה: שב אל 'תלבושת' שבטור הקודם. / 3 אבן הראשה: על-פי זכ' ד:ו; כאן כינוי לחכמת הקב"ה, שהוא יסודו של עולם. יקרה ואין ערוך: שאין ערוך ליקרותה; על-פי תה' מ:ו. / 4 אין להכריז: אי-אפשר להודיע. תשואות: רוממות. שום: אומדן. שווייה: ערכה; שב אל 'אבן הראשה' שבטור הקודם. / 5 אֵי מְקוֹם סָגוֹר סָגוֹר: איה מקום מיני הזהב הטוב (איוב כה:טו; מל"א ו:כ; ועוד). / 6 אשר לפי מלאת כליל העטרה: אשר יספיקו למלא את כליל עטרתו של הקב"ה; והשווה איוב כה:יב-טז. / 7 אומן הימצא: הנמצא בעל-מלאכה שימלא את כליל העטרה. וגם חכם חרושת: או הימצא בקי במלאכת חרושת (שמ' לא:ה; ועוד). / 8 איתאל ואוכל: צ"ל 'אתי אל ואוכל מי ימלל', כלומר, מי יוכל לומר: אתי הקב"ה ואוכל לעשות דבר זה; והשווה שמ"ד ו:א: 'נאם הגבר לאיתאל [מש' ל:א]. ... לאיתאל –

פיוטי שלמה הבבלי

- בְּצוּרוֹת לְהַגִּיד, נְבוֹן – מְזִימוֹת בָּצָר,
 10 בְּאֵין תַּחבּוּלוֹת עֶרְכָן וְרַב הַחֹבֵל:
 בְּפִיו חוֹטְרֵי־זֵיד זֵין־הַקָּרֵב.
 בֵּין בַּעַר יְבוּלֵעַ וַיְפּוֹלֵג וַאֲיִנּוּ.
 בְּלוֹם אוֹצָר, מִי מַכְמֵן יִשְׁעָר?
 בָּט לְהוֹסִיף – סוּפוּ רַב גְּרוּעַ.
 15 בְּמוֹתֵר – לְמַחְסוֹר. מַה יִּתְרוֹן עֲצָב?
 בֶּכֶן מַדְבֵּר יָפָה כַּח שְׁתִּיקָה.
 גְּלִיֹן גּוֹדֵל קוּ מִמְרִין מֵאָרֶץ,
 גְּמָדִי רָחֲבוּ מִנִּי רַחֲבֵי יָדַיִם –
 גּוֹרְלִי גְבוּל בֶּל יוּכַל לְהַכִּיל,
 20 גַּם לְהַסְפִּיק לֹא דִיו וְקֶלְמוֹס
 גַּבְהֵי שְׁמַיִם, מַה לְפֹעֵל פּוֹעֵל.

9 בצורות] בצורת ל / נבון ר 11 זיין עמשלונכ 12 יפולע עמש 15 ומה שע
 17 ממרין] ממדיו עמשלונכ 18 רחבת עמשלונכ 19 גיליון] גבוליו מ גליליו 1 / להכיל] ליתא ש

שאמר אתי אל ואוכל' וכו'. / 9 בצורות להגיד: לומר את הדברים הנסתרים של מעשי בראשית; והשווה יר' לג.ג. נבון: אפילו הנבון. מזימות בצר: תיבצר ממנו המזימה, החכמה; והשווה איוב מב.ב. שים לב למשחק-המלים 'בצורות'-'בצר'. / 10 באין תחבולות: חסר חכמה ותחבולה ייראה. ערכן: בעל המלחמות, החולש על מערכות הקרב; כאן – החכם, העורך דברים ומסביר. ורב החובל: והקברנט; כאן – בעל-התחבולות; שים לב למשחק-המלים 'תחבולות'-'רב החובל'. / 11 שיעור הטור: אשר זין-הקרב שלו, נשקו, הוא חוטר הויד, מטה הודון, שבפיו, ר"ל, שפיו ממלל גדולות; והשווה מש' יד.ג. / 12 בין בער: כל-שכן תבונת קטן-הדעה. 'יבולע ויפולג ואיננו: לא תחזיק מעמד בהתמודדות כזאת; הצירוף 'בין בער' על-פי תה' צד.ח; הצירוף 'יבולע ויפולג' על-פי תה' נה.י. / 13 בלום אוצר: חכמת הקב"ה בבריאה היא בחינת אוצר סתום וסגור. מי מכמן ישער: מי יוכל לשער את ערך המטמון שבתוכו. / 14 בט: המדבר, הבוטא בשפתיו. להוסיף: להרבות מלים. סופו רב גרוע: סופו לגרוע הרבה; והשווה סנהדרין כט ע"א: 'שכל המוסיף גרוע'. / 15 במותר למחסור: על-פי מש' יד: כג (והוא בא מכוח גרר מטר 11): 'בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור'. שיעור הטור: ריבוי הדברים אין סופו אלא להחסיר. מה יתרון: השווה: זולאי, מלילה, א, עמ' 79. עצב: מה תועלת יש אפוא במאמץ? 'עצב' מתפרש בפסוק הנ"ל במשמעות עמל וטורח. שים לב למשחק-המלים 'במותר'-'יתרון'. / 16 בכך: על-כן; השווה: צונץ, פוט, עמ' 423. מדבר...: יפה כוח השתיקה מכוח הדיבור; השווה פסחים צט ע"א: 'יפה שתיקה לחכמים'; והשווה: צונץ, פוט, עמ' 463. / 17 גליון: מגילה של גייר. קו ממרין: צ"ל 'ממדיו', וכן הוא בכל שאר כתבי-היד; והוא על-פי איוב לח.ה. קו ממדיו מארץ: אפילו יהיה גודל ממדיו עצום ממידת הארץ. / 18 שיעור הטור: ומידת רוחבו גדולה מן הים, שנאמר עליו 'זה היום גדול ורחב ידיים' (תה' קד.כה). / 19 גיליו גבול: כמו 'גבול גיליו', בסמיכות הפוכה, כלומר, שטח גבולו של אותו גליון. בל יוכל להכיל: לא יוכל להכיל; וסיום המשפט בא בטור 21: 'מה לפועל פועל'. / 21-20 גם להספיק... שמים: מאמר מוסגר: גם השמים בעצמם לא יוכלו להספיק די דיו ועטים לרשום מה

אדרת תלבושת

גִּשְׁרֵי הַלִּיכּוֹת עֹמֶק תְּהוֹם אֵין;
גְּדוּלוֹת לְהוֹדִיעַ בְּלִי סֵפֶר וַחֲקֶר –
גִּבֹּר כְּגִבּוֹר מִי חָגוּר חֲלָצִים?

25 'דְּבַרִּי נִפְלְאוֹתַי' – מִי יִתְהַלֵּל – 'בִּינוּתִי,
דֶּרֶכִּי לְפִלְשׁ? לְמִי, פָּרוּשׁ, פֶּלֶס?
דִּיעַ תּוֹמוֹ מִי יִחְוֶה דַּעַת?
דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח בְּכָל יְכוּלָּת
דוֹהֵר רַעַם גְּבוּרוֹת, חֵין עֲרֹכוֹ.
30 דִּין דְּרוֹשׁ לְפִי מִקַּח שִׁמְץ
דוֹם תְּהִלּוֹתַי. גִּיב לֹא אֶכְלָא
דִּי דִלְדוּל הִשָּׁג אֲמוּנָת הַמְּלָאכָת.
הַגְדִּיל עֲשׂוֹת – וּמִי כִמְעַשְׂיו יַעֲשֶׂה?
הַפְּלִיא יַחֲדִי, כִּמוֹ כֵּן יִקּוּלֵּס.
35 הַתְּבִנִית, מְלָאכּוֹת עֲלִיּוֹת וְנִגְזָכִים וַחֲדָר,
הַשְּׁכַל וּמַדְעַ, דַּפְתֵּר וּפְנֻקָּס – מִפִּיהוּ.

26 [לפלש] לפלס שלנ / פירוס מ 27 דיע] דעה עשמלנ 28 לשבח עשמלנכ 30 למי 1
31 אכלה על 32 אמונת ש / המלכת כ

לפועל פועל: את שנברא ליש, את שנעשה להיעשות; והשווה תה' סד:י; איוב יא:ח. /
22 שיעור הטור: אין גשר ללכת עליו למעלה מעומק התהום; 'תהום' כאן כהשאלה
למשימה הקשה לספר בשבחיו של הבורא. / 23 גדולות להודיע: לספר ולשיר על
הגדולות. בלי ספר וחקר: שהן בלי מספר ואין-חקר. / 24 שיעור הטור: מי גבר חגור
חלצים כגיבור; על-פי איוב לח:ג. / 25 שיעור הטור: מי יתהלל ויאמר 'בינותי דברי
נפלאותי'. / 26 דרכיו לפלש (שייך לטור הקודם): לעבור דרכיו ולידע אורחותיו;
ואולי יש לנקד בשייך שמאלית, כלומר, לשקול, והוא מתאים לסוף הטור. למי פרוש
פלס: למי פלס, מאזני-משקל, לפרש ולהסביר את מעשי ה'. / 27 דיע תומו: על
תמימות דעתו, שלימות דעתו, של הקב"ה; והשווה איוב לז:טו. / 28 דור לדור ישבח:
על-פי תה' קמה:ד. בכל יכולת: כמידת יכולתו; השווה: צונץ, פיוט, עמ' 479. /
29 דוהר רעם גבורות: על-פי איוב כו:יד; 'דוהר' = גדולה (וולאי, עיוני לשון, עמ' קפא),
כלומר, את תוקפו של הקב"ה. חין ערכו: איוב מא:ד. / 30 דין דרוש: חייבים
אנו לדרוש, לבאר. לפי מקח שמץ: לפי המעט ששכלנו תופש; על-פי איוב די:יב. /
31 דום תהלותיו (שייך לטור הקודם): מתהלותיו של הקב"ה, אשר להן נאוה
הדומייה; על-פי תה' סה:ב. גיב לא אכלא: על-כן גם אני לא אמנע דברי; והשווה
תה' מ:י. / 32 די דלדול השג: להשיג, לתפוש כמידת יכולתי הדלה. אמונות
המלאכת: אמונות מלאכתו של הקב"ה בבריאה. עד כאן הפתיחה; מכאן ואילך בא
תיאור מעשה בראשית. / 33 הגדיל עשות: הקב"ה. ומי כמעשיו יעש: ומי מבני-האדם
יוכל לעשות כמעשיו. / 34 הפליא: מלת 'עשות' שבטור הקודם יורדת אף הנה, כלומר,
הפליא לעשות. כמו כן יקולס: וכן ישתבח. / 35 התבנית... התבנית לבריאת העולם
כולו, למלאכת העליות, לאצרות ולחדרים; על-פי דה"א כח:יא. / 36 השכל ומדע:

פיוטי שלמה הנבלי

הַצְנִיעַ יוֹמִים אָמוֹן אֲמוֹנָה מְיוֹמָנָה,

הִיא לְבִנְיָאֵית וְצָרָכִי בְּגִין מְסַפְקָת.

הוא לבדו כה וכה ובתוך

40 הַמְתִּיתִי, הַטְפִּיתִי, וְהַפּוֹסֶט־מִי אֵתוֹ?

וּמִדַּת בָּשָׂר – מִרְחִיב וּמִצְרֵר וְעוֹלָה,

וְעֲלִיּוֹן נוֹרָא עִילִית לְתַחֲתִית הַקְדִּים.

וּבִנָּה וְהַטְלִיל בְּלֹא מְשִׁיחָה וּמְשׁוֹחַ,

וּמִסֵּר וּפֶסֶל וְכָל כְּלִי בְּרוֹזֵל,

45 וְשִׁבְץ וְחִדְק בְּלֹא מַעֲגָל וּמַחְלָצִים,

וְשִׁפָּה וְיִפָּה בְּלֹא רֶהֱטָנִי וְאַזְמֵל,

37 הצניע] הצמע ל 38 וצריכי שעלנכ 39 בחוך מ 40 ותפוסת עשמנכ
41 בשר] ודם נוסף עשמלנכ 43 בלי מנכ / משוח ש

השכל והידיעה לברוא. דפותר ופנקס: הרשימות והפנסקאות שא-אפשר לבנאי בלעדיהן. מפיהו: הכול מפי הקב"ה, שלא נעזר באיש; והשווה לכאן ריש בר"ר: 'בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין ואינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, ואומן אינו בונה אותה מדעתו אלא דיפטראות ופנקסות יש לו לידע היאך הוא עושה חדרים ופשפשים' וכו'. / 37 הצניע: הסתיר. יומים: אלפיים שנה קודם בריאת העולם, שהן יומיים של הקב"ה. אמוֹן אֲמוֹנָה מְיוֹמָנָה: את התורה, שהיתה אמונה אצלו מתוך שנועדה להינתן לישראל; על-פי בר"ר ח:ב: 'שקדמה היא [התורה] לברייתו שלעולם אלפים שנה הה"ד ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום'. מלת 'מיומנת' היא כאן משורש 'ימן', כלומר, מנה; והשווה: צונץ, פויט, עמ' 422. / 38 היא לבנאית: התורה היתה לאומן בנאי. וצרכי בגין מספקת: והיא סיפקה את צרכי בנינו של הקב"ה; על-פי סיום המדרש הנ"ל: 'כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא העולם' (בר"ר א:א). / 39 הוא לבדו כה וכה ובתוך: הקב"ה עמד לבדו בחללו של עולם. / 40 המתיח: מתח את השמים; על-פי יש"מ:כב. הטפיח: וטיפח אותם; על-פי יש"מ:יג. ותפוסת-מי אתו: ואיש לא תפש אתו את השמים למתחם; והשווה בר"ר א:ג: 'שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרום וגבריאל בצפון והקב"ה ממדד באמצעיתו'. / 41 ומדת בשר: כמו 'ומידת בשר ודם'. מרחיב: אדם מרחיב את יסוד בנינו למטה. ומצר ועולה: ומצמצם בנייתו כל-אימת שהוא מגביהה. / 42 ועליון נורא: ואילו הקב"ה (תה' מז:ג). עילית לתחתית הקדים: הקדים בניית העליונים לבניית התחתונים; 'עילית' ו'תחתית' לשון המקרא בשופ' א:טו; והשווה בר"ר א:יג: 'בשר ודם בונה בניין ובשעה שהבניין עולה בידו הוא מרחיב ועולה ואם לאו – הוא מרחיב מלמטה והוא מיצר מלמעלה. אבל הקב"ה אינו כן אלא את השמים' שמים שעלו במחשבה, 'ואת הארץ', הארץ שעלת במחשבה, ועיין במכילתא, מסכתא דשירה, ח: 'ומדת בשר ודם כשהוא בונה בונה את התחתון ואחר כך בונה את העליון, אבל הקב"ה בונה את העליון ואחר כך בונה את התחתון'. / 43 והטליל: ופרש את השמים כמין סוכה. בלא משיחה: בלי חבל (משנה סוכה ג:ח). ומשוח: ובלי אומן מודד. / 44 ומסר: ובלי משור. ופסל: וכלי-פיסול; ואולי יש לפרש: ובלא מִסֵּר וּפֶסֶל – בלא אומנים. / 45 ושבץ: וקישט. וחדק: כמו 'והדק', שילב בחזקה. בלא מעגל: בלי מעגילה, והוא עץ עגול שמעגילין אותו על הטיט או על הסיד בבניין. ומחלצים: כופת של עץ שהודקים בו את הטיט; והשווה משנה מ"ק א:י. / 46 ושפה: ותיקן; והוא גרר מלשון המשנה הנ"ל, ואולי גם כמשמעות המלה שם. ויפה:

אדרת תלבושת

וְחִזְק וְקִבֵּעַ בְּלֹא קָרְנִס וּמִסְמָרִים
וְשֹׁפֵר וְתֹאֵר בְּלֹא כִרְכּוּם וְכִרְכּוּב.

זְרוּתִים תִּכְנֶן, וְשֵׁם שָׁמַם שְׁמִים:

50 זִיּוּסְמִים, שְׁמִים, וּמִבֵּית יֵשׁוּם.

זְהָרִם עֶצֶם בְּרוּר, לֹא מַחְלִיד,

זְמַנִּי זְמַנִּים תּוֹלְדוֹתָם לֹא לִישָׁן.

זִיקַת יִצְיָקָתָם עַשׂ בְּרִיקוּעַ פָּחִים,

זָכִים, בְּרִיאִים, בְּלִי תוֹרֶף וְרַפְיוֹן.

55 זָקָם כְּטֻנְדָּס, כְּפָפָם, קָרְקָסָם בְּאוּקְיָנוּס,

זְבוּלוֹ קִדְשׁוֹ עֲרֻבוֹת רֶכֶב רְכּוּבוֹ.

חִישֵׁר שְׁלֹג וְהַקְדִּישׁ קְלִיטַת מָיִם:

חֹרִי עֶפֶר דִּיבְק רְגָבִים וְכָפִים.

49 תקן עשלו	50 סמים] שמים מל	51 זיהרם עמלג	53 כריקוע עשמלגכ
55 באוקיינוס לגכ	56 זבול קדשו שעלגכ	57 והקדיש] והקריש עלגכ והקריס ש	

וקישט. רהטני: מקצוע. ואזמל: סכין להחליק בה את הקורות. / 47 קרנס: פטיש. / 48 ושפר: וייפה. ותאר: וקבע תארו. כרכום: מין צבע. וכרכוב: כלי שמכירים בו צורות לקישוטו של בניין. / 49 זרותים תכן: ברא את השמים; על-פי יש' מ:יב; והשווה: צונץ, תולדות, עמ' 602. / 50 זיו-סמים: על שם זיו צבעיהם, שהם כמיני סמים. שמים: על שם שהם שמים ואומדים מעשיהם של בריות. ומבית ישום: ועל שום שהמבית בהם משתומם; על-פי בר"ר ד:ח: 'שמים - סמים. מה סמים הללו מהן ירוקים, מהן אדומים, מהן שחורים... כך השמים פעמים ירוקין' וכו'. וקודם-לכן, שם: 'שמים, שהן שמים מעשיהם שלבריות. אם זכה - הגידו שמים צדקו... שמים - שהבריות משתוממים עליהן לאמר שלמה הן, שלאש הן? שלמים הן?' / 51 זהרם עצם: כמו 'עצם זהרם', בסמיכות הפוכה; על-פי שמ' כד: י. ברור: טהור. לא מחליד: אינו נפסד ומתקלקל. / 52 זמני זמנים: דורות הרבה. תולדותם לא לישן: לא יתיישנו תולדותיהם; ולא מצאתי לזה סימוכין במדרשות. / 53 זיקת יציקתם: כמו 'יציקת זיקתם', בסמיכות הפוכה, כלומר, התכת אשם. עש: עשה. בריקוע פחים: כדרך שרוקעים את הפח; ואולי נכונה כאן הגירסה 'כריקוע פחים'; הוא על-פי ירוש' ברכות פ"א ה"א, ב ע"ג; בר"ר ד:ב: 'ר' יהודה בר' סימון אמר יעשה מטלת לרקיע, היך מה דאת אמר: וירקעו את פחי הזהב. / 54 זכים: ועשאו הקב"ה זכים וטהורים. בריאים: חזקים. בלי תורף: בלי חולשה. / 55 זקפם: הגביהם. כטנדס: כאוהל. כפפם: כפף את שוליהם. קרקסם: הידקם; והשווה פדר"א ג: 'קורקסי השמים במימי אוקיינוס הם אחוזים וקצות השמים על מימי אוקיינוס הם פרושים, תוכן של שמים עולה למעלה. השמים קצתם למטה ותוכן למעלה, כאוהל'. / 56 זבולו קדשו: יש לגרוס עם כתב-היד 'זבול קדשו'. ערבות רכב רכובו: להיות לו למרכבה; על-פי תה' סח: ה. / 57 חישר: הוריד בשפע. שלג: מן השלג שתחת כיסא-הכבוד; על-פי פדר"א ג: 'הארץ מאיזה מקום נבראת? משלג שתחת כסא הכבוד לקח חזק על המים ונקפאו ונעשו עפר הארץ'. והקדיש: זו טעות דפוס. וצ"ל 'והקריש'; והוא על-פי ירוש' ברכות פ"א ה"א, ב ע"ג: 'לחים היו השמים ביום הראשון וביום השני קרשו'. / 58 חורי עפר: את החורים שנוצרו בעפר מתוך התקרשות השלג והמים. דיבק

פירוטי שלמה הבבלי

חֶלֶד כִּינָן מוֹל כֶּסֶם – שְׂרַפְרָף,

חֲנִיית יְצוּרִים בְּתֵי חוֹמֶר. 60

חֶלֶק לְהַשְׁלִים נְצִיבֵי מְדִינֵי תַּחְרוּת:

חֶצֶב תַּחוּמָם – לְשׁוֹר בְּלֵי הַשָּׁנ.

חֲמוּשׁ עוֹלָה חֲשֹׁבוֹנוֹ בְּחוֹמְשֵׁי חוֹמְשִׁים,

חֲבָאוּ, גָּזוּ, מִנֶּת מֶלֶךְ לִבָּן.

65 טִיף, טַעַם, מֶלֶת יְהִי רָקִיעַ,

טִיפָה הַגְלִיד אֲשֶׁר בְּאֻמְצָע בְּנִתִּים,

טַכְסִים קְדוּחָאֵשׁ מַחֲצִיט מַחְצָה.

טִיף מָסוּ לְהַעֲמִיד רְפָרוּף לַחֲוִי

טַעֲוִי אֲנִי, כִּיפָה עֲבוֹת מִמְּזוֹת

60 חגיית ל / שוכני בתי חומר עשמלכ 62 תהומם 1 66 הגליל [הגליל ש 67 מחצת לוכ

69 אגן] הגן כ

רגבים וכפסים: אחד ברגבים וצוקי סלעים; והשווה איוב ל: ו. / 59 שיעור הטור: את הארץ כיוון מול כיסא-הכבוד כהדום; על-פי יש' סו: א; והשווה חגיגה יב ע"א: 'לדבריהם אדם עושה שרפרף ואחר כך עושה כסא' / 60 חגיית יצורים: לחנות עליו, על השרפרף, את הברואים. בתי חומר: בבתי חומר; וכל כתבי-היד גורסים 'שוכני בתי חומר', והוא נכון על-פי משקל הפיוט; והשווה גם איוב ד: יט. / 61 חלק להשלים: הפריד כדי לעשות שלום. נציבי מדיני תחרות: את הנציבים, שהיו מתדיינים ביניהם ומתחרים זה בזה; והם האור והחושך. / 62 חצב...: קבע תחומי כל אחד מהם למשול בלי להסיג איש גבול רעהו; והשווה בר"ר ג: ו: 'למלך שהיו לו שני איסטריטיגין אחד שליט ביום ואחד שליט בלילה והיו שניהן מדיינין זה עם זה, זה אומר אני אשלוט ביום וזה אומר אני שולט ביום, קרא המלך לראשון ואמר לו: פלוני – יום יהא תחומך, ולשיני אמר לו: פלוני – לילה יהא תחומך... א"ר תנחומא אנה אימא טעמא: יוצר אור ובורא חשך עושה שלום – משבראו עשה שלום ביניהן'. / 63 חמוש: את הנזכר חמש פעמים בפרשה; והכוונה לאור. עולה חשבוננו...: אשר חשבון הפעמים שבהן הוא נזכר במעשה בראשית עולה בחשבון חמשת חומשי התורה; והשווה בר"ר ג: ה: 'א"ר סימון ה' פעמים כתיב אור כנגד ספרי תורתו; ובנוסחאות אחרות: 'כנגד חמשה חומשי תורה'. / 64 חבאו: הסתירו. גזו...: שמרו להיות מתנת מלך מלכי המלכים לבניו, לצדיקים שלעתיד לבוא; על-פי חגיגה יב ע"ב: 'דאמר ר"א אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם עד סופו... עמד וגזו מהם. למי גזו? לצדיקים לעתיד לבוא'. והשווה גם בר"ר ג: ו: 'רבנן אמרי הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא. למלך שהיה לו מנה יפה והפרישה לבנו'. / 65 טיף: במקום 'הטיף', היינו, אמר. טעם: ציווה; על-פי הוראת המלה בארמית. מלת: ציווי, מאמר. יהי רקיע: בר' א: ו. / 66 טיפה הגליל: הקפא את הטיפה. אשר באמצע בנתיים: שהיתה שרויה באמצע, בין המים; על-פי בר"ר ד: ב: 'בשעה שאמר הקב"ה יהי רקיע בתך המים גלדה טיפה האמצעית ונעשו שמים התחתונים ושמי שמים העליונים... יהי רקיע בתוך המים, ביניים ובינתיים'. / 67 טכסים קדוח-אש: בסדר שריפת האש; השווה בר"ר ד: ב: 'א"ר חנינא יצאת האש מלמעלה וליחכה פני הרקיע'. מחיצת מחצצה: כדי לחצות את המים באמצעם, כמין מחיצה; והשווה בר"ר ד: ה: 'המים העליונים יתר על התחתונים... מחצה למחצה'. / 68 טיף: טפטף. מסו: טיפת מסו. להעמיד: לחזק. רפרוף לחוי: רפיון הלחות (צונץ, פיוט, עמ' 397). / 69 טעוני אגן: של השמים שטעונים על גבם, כמין אגן, את המים העליונים. כיפה עבות ממזות: וכיפה שמורידה טיפות עבות

אדרת תלבושת

70 טבור לשוקק, ופלג מלא מים.
טורד, סוגר, חלל עומק ורוחב,
טפטף לתוכו נחל מנת מורדיו.

יצץ לפנות פני תבל מכסים,
'יקוו' שח, ונסו, פחדו מקול.
75 יקבי המלך אוספו, נגרים במורד.
ים קלטם, דוכו דוך נבכיו.
ישר פועל, אישר חיל עזוהו,
ייסד מקומם מעט מחזיק מרובה,
ייסד כן חפן, סלע וחצר,
80 ירד בקדש, בדי ארון ושלם.

75 מוגרים שעלנ / כמורד 1 76 נבכיו] נבכך ל 78 מועט עשמלנ

בשביל להמתיק את המים המלוחים. / 70 טבור לשוקק: להשפיע ברכת גשם לטבור הארץ. ופלג מלא מים: שב אל 'טעונו' שבטור 69. ושיעור טורים 68–70: טפטף הקב"ה טיפה של מסו לחזק את רפיון לחות השמים הטעונים בריכה, כיפה ממוגנת טיפים עבות ופלג מלא מים לשוקק בהם טבור הארץ. טור 70 על-פי תה' סה"י; והשווה בר"ר ד' ז': 'רבי יצחק אמר: שאמים, טעון מים. לחלב שהיה נתון בקערה, עד שלא תרד לתוכו טיפה אחת שלמסו הוא מרפרף, כיון שתרד לתוכו טיפה אחת שלמסו מיד הוא קופה ועומד. כך "עמודי שמים ירופפו" [איוב כו:יא]. ... אתיא כההיא דאמר רב: לחים היו מעשים ובשיני קרשו; והשווה בר"ר ד' ה: 'הרקיע דומה לבריכה ולמעלה מן הבריכה כיפה ומחממת הבריכה כיפה מועת והיא מועת טיפים עבות' וכו'. / 71 טורד: הורחק. חלל עומק ורוחב: שטח של עמקות ורחבות; כלומר, הגהינום; על-פי יש' ל: לג. הגהינום נברא ביום השני; והשווה בר"ר ד' 1: פדר"א ד. / 72 טפטף: הויל הקב"ה. לתוכו: לתוך חלל הגהינום. נחל: נהר של אש. מנת מורדיו: שהוא מנת חלקם של הרשעים; והשווה חגיגה יג ע"ב: 'רבי ירמיה בר אבא אמר: אלף אלפין ישמשוניה לנהר די נור, שנאמר: נהר די נור נגד ונפך מן קדמוהי... ולהיכן שפך [נהר די נור]? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: על ראשי רשעים בגהינום'. / 73 שיעור הטור: החליט לטרוד ממקומם את המים שכיסו את פני העולם. / 74 ונסו פחדו מקול: על-פי תה' קד: ו-ז. / 75 יקבי המלך: כינוי למים (זכ' יד:י). אוספו: כונסו למקום אחד. נגרים במורד: על-פי מ' א: ד. / 76 דוכו: כמו 'דוכאו', או: נשברו, מלשון 'דכו במדוכה' (במ' יא:ח). נבכיו: נבכי הים; על-פי בר"ר ה:ג: 'רבי אליעזר אומר: קלטם הים, היך דאת אמר [איוב לח:טז] "הבאת עד נבכי ים", עד קלוטין דימא. רבנין אמרין: דכים אנו [מלשון דכא] קבלנו! מדוככים אנו קבלנו! / 77 ישר פועל: עשה הקב"ה את מעשהו ישר. אישר: בירך. חיל עזוהו: את המים שניקו למקום אחד; הצירוף 'חיל עזוהו' על-פי יש' מג:טז-יז; ואולי יש לנקד 'ישר' ביו"ד שוואית, כמו 'תמים פועל', והוא כינוי לקב"ה. / 78 ייסד מקומם: קבע את מקום המים. מעט מחזיק מרובה: שיהא מקום מועט מחזיק מים רבים; והשווה בר"ר ה:ז: כך העולם כולו מים במים אתמהא, ואת אומר "למקום אחד" אתמהא? אלא מיכן שהחזיק מועט את המרובה. / 79 ייסד כן: כך ייסד, לפי שיטת המועט המחזיק את המרובה. חפן: חופנו של משה, שזרק פיה הכבשן לשמים במכת השחין. סלע: פני סלע, שהעמיד משה את כל העם שם. וחצר: וחצר המשכן שכל ישראל עמדו בה. / 80 ירד בקדש: ומה שהקב"ה ירד לבית קודש-הקודשים וצמצם עצמו במקום מועט. בדי ארון: שוקף יהושע בשעתו את כל ישראל בין בדי הארון. ושלם: וירושלים, שהיו עומדים שם

פיוטי שלמה הבבלי

כְּנוֹסִים כְּבָרְחוֹ, וּפְנֵי תֵּבֶל חוֹרְבוּ
 כּוֹסוֹ וּמָלְאוּ מִזְרִיעַ וְזָרְעוֹ בּוֹ,
 כָּל־כֵּל – סֶעוּד, עֵדֶן-זֵיו וְשִׁמְחָה,
 כְּסוּף לְמִרְאָה, מְתוֹק וְטוֹב לְמֵאֲכָל –
 85 כִּנְתָּ-נִטְעָה, גֵּן יְרוּשָׁת אוֹהֲבֵיו:
 כּוֹרְתוֹ כְּנוֹפוֹ וְעֵץ דָּעַת בְּתוֹכוֹ.
 כְּוִנוֹ יַחַד צְוִי קֵל וְחוֹמֶר,
 כְּבוֹד מֶלֶךְ אֵז בְּמַעֲשָׂיו שֵׁשׁ.

לְבָה מְאֻרֹּת, מְזֻלֹּת, חֲיִילוֹת וְרִהְטוֹן,
 90 לְגִזּוֹן וְגִסְטָרָא, קֶרְטוֹן, צָבָא שִׁחָק:
 לְהִקְת חֲקוֹת, תַּפְקִיד לֹא יִשְׁנוּ,

81 חרבו לו 82 כסו עשמלנ 83 וסעד עשמלנ 86 הדעת לו

צפופים ומשתחוים רווחים; ויסוד הטורים בבר"ר, שם: 'אלא מיכן שהחזיק מועט את המרובה ודכותה: ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע. אמר רב חנינא כמלוא פי כברה קטנה היה בה וכל ישראל עומדים שם אתמהא, אלא מיכן שמועט מחזיק את המרובה. ודכותה קחו לכם מלא חפניכם (פיח הכבשן)... אלא מיכן שהחזיק מועט את המרובה. ודכותה אמר רבי יוסי בר' חלפתא: אורך החצר מאה באמה... וכל ישראל עומדים שם אתמהא? אלא מיכן שמועט מחזיק את המרובה. ודכותה ויאמר יהושע אל בני ישראל גושו הנה, ר' הונא אמר זקפן בין בדי ארון... ואף בירושלם עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, לעניין 'ירד בקדש' השווה בר"ר ד: ד: 'אמר לו [כותי אחד לרבי מאיר] איפשר אותו שכת' 'הלא את השמים ואת הארץ אני מלא' היה מדבר עם משה מבין שני בדי ארון? ... [א"ל:] כשהוא רוצה – הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וכשרוצה – מדבר עם משה מבין בדי ארון.' / 81 כנוסים: המים שנתכנסו למקום אחד; ועיין: צונץ, ספרות, עמ' 602. כברחו: כשנסו מפני קול ה'. / 83 כלכל סעוד: כלכל הקב"ה, כדי לסעוד בריותיו. עדן-זיו: כדי לעדן פניהם; השווה: זולאי, עיוני לשון, עמ' קצב. ושמח: וכדי לשמחם. / 84 כסוף למראה: בפירות נחמדים למראה. / 85 כנת נטע: את פרדס הנטעים, את גן-העדן; על-פי תה' פ:טז. גן ירושת אוהביו: הוא הגן שנועד להיות ירושה לצדיקים. / 86 כורתו כנופו: כינוי לעץ-החיים; על-פי בר"ר טו:ו: 'עץ חיים מהלך ת"ק שנה... ר' יודן בשם ריב"א: לא סוף דבר גופו מהלך ת"ק שנה, אלא אפילו כורתו [בדפוסים המקובלים: 'קורתו'] מהלך ת"ק שנה.' / 87 כונו יחד...: למדו הדשאים קל-וחומר בעצמם ויצאו למיניהם; השווה חולין ס ע"א: 'בשעה שאמר הקב"ה 'למיניהו' באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן: אם רצונו של הקב"ה בערבוביה, למה אמר למיניהו באילנות' וכו'. / 88 כבוד מלך: כמו 'מלך הכבוד', בסמיכות הפוכה. אז במעשיו שש: השווה חולין, שם: 'פתח שר העולם ואמר: יהי כבוד יי לעולם, ישמח יי במעשיו.' / 89 לבה: אחר-כך הדליק הקב"ה. חיילות: את חיל השמים, את צבא השמים. ורהטון: וגדודיהם. / 90 וגסטרא: ומחנות. קרטון: פלוות; להוראת המלים עיין במילונים; והוא על-פי ברכות לב ע"ב: 'אמר לה הקב"ה: בתי שתיים עשרה מזלות בראתי בריקע, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלושים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו ל' רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו ל' קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו ל' גסטרא.' / 91 להקת חקות: שב אל רשימת צבא השמים: הם אגודה קבועה בסדרי הטבע; והשווה יר' לא:לה. ואולי יש לגרוס

אדרת תלבושת

לְבַנָּה יַחֲדָשׁ, תַּפְאֶרֶת עֲמוּסִי בְּטָן.

לְמַקְטִין עֲצָמוּ כִּי בָּא בְּתַחוּם

לְיוֹיָה סִדֵּר, כְּעֵין בּוֹלִי וְדִימוֹס.

95 לוֹ יוֹם, רְשׁוֹתָ גַם לַיְלָה,

לְשִׁירוֹ לְלִילָה וְגַם לְקִלוֹסוֹ יוֹם.

מַעוֹת יָמִים הַשְּׂרִיץ רֹב־רָמֶשׁ

מִפֶּרֶשׁ עוֹבֵר אֲרָחוֹת מְשַׁבְּרֵי גִלְיָמוֹ,

מִכּוֹלֶת לַחֲוִידִים אֲסִיפֶת קְבוּצֵי שְׂרִיץ

100 מְגִינֵי אֲפִיקִים, לְחַתוּם לְיוֹם חַתוּמִּים.

מֶרְקֶק-מִים הַכְּנִיף מְקַשְׁקְשֵׁי רָגֶל

99 מאכולת שמלנ / לחודים] לחורין עשמלנכ

98 מפרש] מפיש עמלנ

94 כולי ל

100 ביום עשמלנכ

להקה – חקת-תפקיד לא ישנו. תפקיד לא ישנו: על-פי סנהדרין מב ע"א, והוא לשון ברכת הלבנה: 'אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם.' 92 / לבנה יחדש... המשך ברכת הלבנה בסנהדרין, שם. עמוסי בטן: כינוי לישראל; על-פי יש' מו:ג. תפארת... על שום שישראל עתידים להתחדש כלבנה; עיין: צונץ, פיוט, עמ' 472. / 93 למקטין עצמו: לירח שהקטין עצמו. כי בא בתחום: על שום שנכנס בתחום חברו, והוא על-סמך האגדה הידועה על התמעטות הירח; והשווה בר"ר ו:ג. 'מאחר שהוא קורא אותן "גדולים" אתמהא הוא חוזר ופוגם אתמהא "ואת המאור הקטן" אתמהא? אלא על ידי שנכנס בתחום חברו' וכו'. / 94 לוייה סידר: בתורת פיצוי סידר הקב"ה שיהיו מלווים אותה. כעין בולי ודימוס: הכוכבים, שנראים כמין פמליא של בעלי-בתים חשובים ('בוליי') ואוכלוסין מרובים של בריות ('דימוס'); השווה בר"ר ו:ד: "ואת הכוכבים" אמר ר' אחא למלך שהיה לו ב' אפיטרופים, אחד שלט בעיר ואחד במדינה, אמר המלך הואיל ומיעט עצמו זה להיות שולט בעיר גזור אני עליו, בשעה שיוצא תהא בולי ודימוס יוצאין עמו ובשעה שנכנס תהא בולי ודימוס נכנסין עמו. כך אמר הקב"ה: הואיל והלבנה הזו מיעטה עצמה וכו'. / 96 לשירו ללילה: צ"ל כנראה 'לשירו לילה'; אף שכל הנוסחאות מקיימות את הלמד שלפני 'לילה', אי-אפשר להלמה כאן; ור"ל, הלילה נברא לשבחו של הקב"ה. וגם לקלוסו יום: השווה בר"ר ו:כ: 'לך יום אף לך לילה [תה' עד: טז] לך היום מקלס, לך הלילה מקלס, מה היום ברשותך אף הלילה ברשותך... לך נאה לומר שירה ביום ובלילה. אתה הכינות מאור ושמש – אתה עשית את שני המאורות.' 97 מכאן ועד טור 112 נתפרסם בידי ח' שירמן, 'הקרב בין בהמות ולויתן לפי פיוט עברי קדום', דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ג, ירושלים תשכ"ח, עמ' 59. מעות ימים: את מעי הימים. השריץ: ציוה להוציא. / 98 מפרש: מרחיק בשחייה; והכוונה לדגים. / 99 הפועל 'השריץ' שבטור 97 יורד אף לטור זה ומשמש לו ציר. מכולת: מאכל. לחודים: צ"ל 'לחורים' או 'לחורין' (וכן הוא ברוב הנוסחאות). כלומר, לצדיקים, לחשובים, לבני-החורין. אסיפת קבוצי שריץ: את זוג הדוקן השריץ. / 100 מגיני אפיקים: כמו 'אפיקי מגינים', בסמיכות הפוכה, כלומר, את חזקי המגן; והכוונה ללויתן ולבת-זוגו, שעליהם נאמר: 'גאווה אפיקי מגינים סגור חותם צר' (איוב מא:ז; ועיין שם ברש"י). לחתום: לשמרם; מלשון 'חתם בצרור פשעי' (איוב יד:יז). ליום חתומים: לקץ-הימים; על-פי דג' יב: ט. / 101 מרקק-מים: על-פי חולין כז ע"ב: 'העופות] מן הרקק נבראו'. מקשקשי רגל: עופות שיש להם קשקשים על רגליהם כדגים; על-פי חולין, שם: 'אמר רב שמואל

פיוטי שלמה הבבלי

מגביהי עוף לטוש עלי אוכל.
מצויינים שלשה – נתרים בהכשר אחד,
מאכל שלחנו – זיו-שדי-עמדי.

105 נפש חיה לפלט גיא כעוברת
נחוצו צוה, ונעמוד כן, ויהי.
נטהר להדיוט – נבחר גם לגבוה,
נפסל מזה – נתעב ונאלח מזה.
נסמן, נמסר, במראה ולא בחידות:
110 נביא מראה, ולא קניגי ופלסתר.
נהר יעשוק ובול אלף ירעה
נוצר ונצור. העושו יגש חרבו.

סעודת עונג, טבוח טבח והכן,
סלת אפיה לפת-בג המלך,

102 מגביעי ש / לטוש עלנכ 104 זיו של זיו עמנכ / עמדי עמו עשמלנכ
108 נאלח עשמלנ / לזה עשמלנכ 110 ובלסטרעי עשמלנכ 114 אפיה כ

קפוטקא: תדע שהרי עופות יש להן קשקשת ברגליהם כדגים. / 102 מגביהי עוף:
על-פי איוב ט: כו. / 103 מצויינים שלשה: אלה מן העופות המצוינים בשלושה סימני-
טהרה, והם: זפק וקרקבן וקלף ואצבע יתירה; והשווה פדר"א ריש פרק ט. נתרים: מותרים
באכילה. בהכשר אחד: בשחיטת אחד משני סימניהם, הקנה או הוושט; והשווה חולין כז
ע"ב: 'עוף שנברא מן הרקק – הכשרו בסימן אחד'. / 104 מאכל שלחנו: הפועל 'הכניף'
שבטור 101 יורד לשמש גם טור זה: ועוד הכניף את שהוא מאכל שולחנו לעתיד לבוא.
זיו-שדי-עמדי: תה' נ:יא; ואולי נכונה יותר גרסת כתבי-היד 'זיו שדי עמו'; והשווה
מדרש תהילים כג:ז: 'תערוך לפני שלחן – מליותן, ומבהמות זיו שדי'. / 105 לפלט:
כמו 'להפליט', להוציא. גיא: ארץ. כעוברת: כאשה הרה. / 106 נחוצו: דברו שנאמר
בנחך, פקודתו. שיעור הטורים: נחוצו ציווה לגיא לפלוט כעוברת נפש חיה וכו'. /
107 נטהר להדיוט: יש מן הבהמה שמותרת לאכילת האדם. נבחר גם לגבוה: ובתוך
אלה גם בהמות הראויות להקריב מהן קרבן לה'. / 108 נפסל מזה: מה שפסול לאכילת
האדם. נתעב ונאלח מזה: פסול גם לשולחן גבוה; הצירוף 'נתעב ונאלח' על-פי איוב
טו:טז. / 109 נסמן: ניתנו בהן, בבהמות, סימני טהרה. נמסר: ונמסרו אותם סימנים למשה.
במראה ולא בחידות: בפירוש ולא ברמז (במ' יב:ח); והשווה חולין מב ע"א: 'מלמד
שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה, א"ל: זאת אכול'; ועיין שם. / 110 נביא
מראה: לנביא הראה הקב"ה את הדבר. ולא קניגי ופלסתר: ולא שהיה משה צייד או
רובה-קשת, ומתוך כך בקי בחיה ובבהמה; השווה לכאן חולין ס ע"ב: 'זכי משה רבינו
קניגי היה, או בלסטרי היה?!' / 111 נהר יעשוק: כינוי לשור-הבר; על-פי איוב מ:כג.
ובול אלף ירעה: כינוי נוסף לשור-הבר; על-פי איוב מ:כ; והשווה וי"ר סוף פרק כב:
'בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים.' /
112 נוצר: נוצר אף הוא אותה שעה. נוצר: והוא שמור לעתיד לבוא. לסעודת הצדיקים.
העושו יגש חרבו: הקב"ה יחשטנו באותה שעה; על-פי איוב מ:יט. / 113 סעודת עונג:
כמו 'לסעודת עונג'. טבוח טבח והכן: על-פי בר' מג:טז; ואולי יש לנקד 'טבוח'

אדרת תלבושת

- 115 סוף מְזוּג רב, כִּיד הַמֶּלֶךְ,
סדר ערוך, ואין מי להסב.
ספר היחס נמצא ראש קרואים
סוף. הצביר גוש גבולת גולמו,
סיים וקיים, הכין קומת קוממיות:
120 סולם מוצב – וראשו מגיע השמימה.

- ערים הורד לפרדס לא-נעבד,
עסקן ופונדקי מלאי מסחר חרוץ,
עיסר אדון כבוד שם תנאן.
עלף ליצורים אשר נקבו בשמות –
125 עיר כנגדו פרצוף אחור שזה:

115 מזוג עשמלנכ 117 הקראים ל 123 עיטר עתר כ

בבינוני פעול. / 115 סוף: משקה. רב כיד המלך: על-פי אס' א:ז. / 116 סדר: כמו
'בסדר'. ערוך: תיבה זו שבה אל שלושת הטורים שלפניה: הכול ערוך כסדר. ואין מי
להסב: ואין מי שייחנה מכל הטוב; והשווה סנהדרין לח ע"א: 'ת"ר אדם נברא בערב שבת
ומפני מה... כדי שייכנס לסעודה מיד. משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן,
והתקין סעודה, ואחר כך הכניס אורחין, שנא' חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה,
טבחה טבחה, מסכה יינה אף ערכה שלחנה' וכו'. / 117 ספר היחס: כמו 'בספר היחס'.
נמצא ראש קרואים: נמצא שאדם הראשון, שהוא עיקר הנקראים לסעודה. / 118 סוף:
שייך לטור הקודם: אחרון שבהם היה; והשווה סנהדרין לח ע"א: 'אדם נברא ערב שבת
ומפני מה, שלא יהו צדוקים אומרים שותף היה לו לקב"ה, ד"א שלא תזוז דעתו' וכו'.
הצביר: אסף הקב"ה. גוש: עפר. גבולת גולמו: לגבול את גופו כדרך שגובלין את הטיט;
והשווה סנהדרין, שם: 'אדם הראשון מכל העולם כולו הוצבר עפרו'; והשווה ו"ר כט"א:
'[שעה] שלישית גיבלו [לאדם הראשון], רביעית ריקמו, חמישית עשאו גולם'. / 119 סיים:
גמר בריאתו. וקיים: והעמידו. הכין קומת קוממיות: ותיקן לו קומה זקופה; השווה בר"ר
כ:ה: 'אני עשיתוך שתהלך קוממיות כאדם'. / 120 סולם מוצב... בר' כח"ב; והשווה
חגיגה יב ע"א: 'א"ר אליעזר, אדם הראשון מן הארץ ועד לרקיע היה'. / 121 ערים:
כמו 'כארים'. הורד: הוכנס אדם הראשון. לפרדס לא נעבד: לנ-עדין. / 122 עסקן
ופונדקי: כנגד מה שנאמר באדם הראשון, שהוכנס לנ-העדן לעבדו ('עסקן') ולשמרו
('פונדקי'); השווה בר' ב:טו; ועיין: צונץ, פיוט, עמ' 403. מלאי מסחר חרוץ: כעסקן
ופונדקי, שסחרו יקרה מכלי-זהב; על-פי מש' ג"ד. / 123 עיטר אדון: הכתיר את
הקב"ה. כבוד שם: שם של כבוד. תנאן: צורה זו אין בידי להלמה; ונראה שצ"ל 'תנאו',
כלומר, שהתנה אותו. ושיעור הטור לפי זה: הכתיר אדם הראשון את הקב"ה בכבוד שמו
(לפי שהוא קראו בשמו לראשונה), והוא שהתנה הקב"ה מלפני מעשה בראשית שיהא נקרא
בו; והוא על-פי הנאמר בפסיקתא דרב כהנא, ד, דף לד ע"ב: 'אמר לו [הקב"ה לאדם
הראשון]: ואני מה שמי? אמר לו: ה', לפי שאתה אדון על כל בריותיך. דא"ר אחא: אני
ה' הוא שמי, הוא שמי שקרא לי אדם הראשון. הוא שמי שהתניתי ביני לבין אומות העולם;
ועיין שם במקבילות. / 124 ערך ליצורים: בדומה ליצורים. אשר נקבו בשמות: אשר
נקראו גם הם בשם על-ידי אדם. / 125 עזר כנגדו: להיות עזר לו. פרצוף אחור שזה:
שם את פרצופו האחורי; השווה בר"ר יז:ד: 'העבירים [את החיות ואת הבהמות] לפני אדם;
אמר לו: זה מה שמו... ואת מה שמך... ואני מה שמי... חזר והעבירן לפניו זוגות וזוגות.

פיוטי שלמה הבבלי

עלו שנים מיד ירדו ארבעה.
עניית-שוא ען עלי יוצר
ערום להרע וכסיל להוציא דבה.

פשטה לקבל חווי חיו חוה,

130 פיה פתחה לגלוג גנאי גרגרנית.

פרשה מצודיה להשמיד ולהחרים רבה,

פקפקה בדם, בנר וחלול חלה.

פריצי פרץ שלשה עולי גרדון –

פסק הדין גם מנקת מארר.

135 פקודת מות אז לכל כנקנסה,

פורש עופר לתענית וענוי כפור.

126 ומיד שעלכ 127 ענית על 131 ולהחריב ע ולהחריב ל 135 פקודה ל

אמר: לכל יש בן זוג ולי אין בן זוג? וכו'. לעניין 'פרצוף אחור' השווה בר"ר ח:א: 'אמר ר"ש בר נחמן: בשעה שברא הקב"ה אדם הראשון דיפרוסופון בראו, וניסרו ועשאו גביים לכאן וגביים לכאן, והשווה גם אצל ר' שמעון בר יצחק בפיוטו 'איחד שם שוכן תרשישים: 'פרצוף אחור לעזר עשאו' (מהדורת הברמן, עמ' נז). / 126 עליו: למיטתם. שנים: אדם וחוה. מיד ירדו ארבעה: השווה סנהדרין לח ע"ב: '[שעה] שמינית עלו למטה שניים וירדו ארבעה'. / 127 עניית שוא: דיבור של הבאי. ען: ענה, אמר (צונץ, פיוט, עמ' 380). עלי יוצר: נגד הקב"ה. / 128 ערום להרע: הנחש (בר' ג:א). וכסיל להוציא דבה: על-פי מש' י"ח. / 129 פשטה: כמו 'פשטה ידה', היתה נכונה. לקבל: להסכים, להתפתות. חווי חיו: לאמירת הנחש (צונץ, פיוט, עמ' 372); השווה בר"ר כ:יא: 'יזקרא האדם שם אשתו חוה, ניתנה כחיוויה ומצאתה כחיויה, חיווה לה כמה דורות איבדה. אמר ר' אחא: חווייה חווין ואת חווייה דאדם'. / 130 פיה פתחה: מש' לא: כו. לגלוג גנאי: כמו 'בלגלוג גנאי'. גרגרנית: כינוי לחוה על שום רעבתנותה; והשווה בר"ר מה:ה: 'ורבנין אמרי: ארבע מידות נאמרו בנשים: גרגרניות ... גרגריות – ותקח מפיריו ותאכל'. / 131 פרשה מצודיה: פרשה מלכותה. רבה: את הארץ; על-פי תה' קי:ו. / 132 פקפקה: אולי יש לנקד 'פקפקה', כלומר, נתערערה, נודעוזה. בדם: בדם נידה. בנר: בהדלקת נר של שבת. וחלול חלה: ובהפרשת חלה; על-פי בר"ר יז:ח: 'ומפני מה ניתן לה מצוות נידה? על ידי ששפכה דמו שלאדם הראשון ... מפני מה ניתן לה מצוות חלה? אמר להן מפני שקילקלה אדם הראשון שהיה חלתו שלעולם ... ומפני מה ניתן לה מצוות נר שלשבת? אמר להן: על ידי שכיבת נשמתו שלאדם הראשון'. וכבר פייט את המדרש הזה ינני בפיוטו 'אורחות טהורות וטמאות' (פיוטי ינני, מהדורת זולאי, עמ' קנו). / 133 פריצי פרץ: הפראים לפרוץ פרץ ולעבור עבירה, כלומר, החוטאים. שלשה עולי גרדון: שלושה עלו לגרדום להיעש: אדם הראשון, חוה והנחש (צונץ, פיוט, עמ' 465). / 134 פסק הדין: ואולם גור-הדין של הקב"ה. גם מנקת מארר: מקלל מעניש גם את המינקת, את האדמה; והשווה בר"ר ה:ט: 'תני בשם ר' נתן, ג' נכנסו לדין ויצאו ד' מחייבים: אדם וחוה ונחש ונכנסו לדין ונתקללה הארץ עמהם: ארורה האדמה בעבורך'. והשווה בר"ר, שם: 'על דעתיה דר' פינחס – למה נתקללה [האדמה]? אלא כאינש דאמר: לייט ביזה [ארורים השדים] דהכחן איינק'. / 135 פקודת מות: גור-דין של מוות. כנקנסה: כשנגזרה אותה שעה. / 136 פורש: הפריש עצמו, הרחיק עצמו. עופר: אדם הראשון. וענוי כפור: ולייסורין של תשובה וכפרה; והשווה לכאן עירובין יח ע"ב: 'רבי מאיר אומר, אדם

אדרת תלבושת

צִיצִי פֶטְרָם הוֹפְרָדוּ: אִיכָר וְנוֹקֵד,

צוֹר עוֹלָמִים אִישׁ מִנְחָתוֹ הִדְרִינוּ.

צָעִיר כְּהוֹשֵׁעַ – קָנָא רַב, וְאַרְב.

140 צָדֵק כָּשָׁב, גֹּזֵר דִּינוֹ לְבַצֵּעַ.

צוֹרֵת תַּעֲתוּעִים רֵאשִׁית חֲטָאת שְׁלִישִׁי –

צָפוּ מִים צַפְצָף עוֹלָם שְׁלִישׁוֹ.

צִיקַת מִים גָּאָ, שְׁחוּ: 'סוֹר',

צָרוּרִים פֶּתַח, אֲצוּרִים פֶּתַח וְאַבְדָּם.

145 קִימָם הַכְחִיד וְיִתְרָם אָכְלָה אֵשׁ;

קָשׁוּ מְדֵי וְתִשְׁבֵּר כַּעַץ עוֹלָה.

קְלוּטִי מִסְגֵּר, נִפְשׁוֹת עִם לֹקַח

138 הדריכו ל / 139 כהשע ל / 144 אוצרים עשמלכ / פתח 2] ומחה נוסף עשמלכ
145 [הכחיד] ומחה נוסף עשמלכ / 146 עולה] תקוה עמלן תקוה נ"א עולה ש

הראשון חסיד גדול היה, וכיוון שראה שנקנסה מיתה על ידו, ישב בתענית מאה ושלשים שנה ופירש מן האשה מאה ושלשים שנה. / 137 צִיצִי פֶטְרָם: פרחי ראשית תולדותם, כלומר, שני ילדיהם הראשונים. הופרדו: נתפלגו. איכר: קין. ונוקד: הבל. / 138 צוֹר עוֹלָמִים: כמו 'לצור עולמים', לקב"ה. הדרינו: הגישו במתנה, מלשון 'דורון'. / 139 צָעִיר כְּהוֹשֵׁעַ: כיוון שנתקבל קרבנו של הצעיר, שאליו שעה הקב"ה (בר' ד: ד-ה). קנא רב: נתקנא הגדול, הוא קין. וארב: להרגו. / 140 צָדֵק כָּשָׁב: אולם נסלח לו עונו כשחזר בתשובה. גזר דינו לבצע: לקרוע גזר-דינו לשניים; והשווה וי"ר י:ה: 'ממי אתה למד? מקין. שנגזרה עליו גזירה, כיוון שעשה תשובה, נמנע ממנו חצי גזירה'. / 141 צוֹרֵת תַּעֲתוּעִים: עבודת האלילים. ראשית חטאת שלישי: היתה תחילת חטאם של דור שלישי, דורו של אנוש; על-פי בר' ד: כו. / 142 צָפוּ מִים: אותה שעה צפו ועלו המים. צַפְצָף עוֹלָם שלישו: להציף שליש מן העולם; והשווה ספרי עקב מג: 'ואימתי נקראו על שמו? בימי דור אנוש... באותה שעה עלה אוקיינוס והציף שלישו של עולם'. / 143 צִיקַת מִים: כמו 'מפני ציקת המים'. גָּאָ: נתגאו אנשי דור המבול. שחו: ואמרו לקב"ה. סור: סור ממנו, אין לנו צורך בכך; והשווה סנהדרין קח ע"א: 'ת"ר דור המבול לא נתנאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה... והיא גרמה שאמרו לאל [איוב כא: יד] סור ממנו, ודעת דרכיך לא הפצנו... אמרו: כלום צריכין אנו לו אלא לטפה של גשמים? וכו'. / 144 צָרוּרִים פֶּתַח: שחרר את המים הצרוּרים מתחת לאדמה, את מעיינות התהום. אֲצוּרִים פֶּתַח: אולי נכונה הגירסה 'אוצרים', כלומר, אוצרות השמים; או המים האצורים בשחקים. / 145 קִימָם הַכְחִיד: את קיומם השמיד; על-פי איוב כב: כ. טור זה ושלאהריו מבוססים על הדרשה באגדת בראשית: 'ורחמי רשעים אכזרי – אלו אנשי דור המבול שהיו אכזרים יותר מדאי... מה עשה להם הקב"ה? הוריד עליהן מבול מלמעלה ושברן, שנאמר: אם לא נכחד קימנו. מהו כך? אלא כשראה הקב"ה שלא מתו בתהומות של מטה הוריד עליהם אש מלמעלה ושרפן דכתיב: ויתרם אכלה אש' (מהדורת ילינק, עמ' ז). ושם, למעלה מה: 'ומה עשה להן הקב"ה? הוריד עליהן מבול מלמעלה ושברן, דכתיב: ותשבר כעץ עולה [איוב כד: כ]. א"ר ברכיה: קשים היו יותר מדאי'. / 146 קָשׁוּ מְדֵי: אכזרים היו יתר על המידה. ותשבר כעץ עולה: על-פי איוב כד: כ; והשווה הדרשה שהובאה לעיל. / 147 קְלוּטִי מִסְגֵּר: כמו 'עם קלוטי מסגר', כלומר, עם נוח ונבני, שהיו קלוטים ומסוגרים במסגר התיבה; והשווה אגדת בראשית, שם, עמ' 12: 'לפיכך כשיבשה הארץ אמר: צא מן

פירוטי שלמה הבבלי

קִיץ וְחֹרֶף בְּרִית מְלַח קָמָה.

קָלַח מְשֹׁאֵר עַל וּבְדִים וּפְאֲרוֹת,

קִמְשֹׁנִי בְקָעָה סֹבְכֹו סִירִים סְבוּאִים: 150

קִיר חֲרֻשֶׁת, זִימַת אוֹלֶת בָּנוּ,

קִינָם שִׁים בֵּין כּוֹכְבֵי שָׁחַק.

רֵאשִׁי תַנְיִינִים, כִּבְר מִכְתֶּשֶׁת קְבוּעָה

רָאוּ מִחֲרָפִים – וּמוֹסֵר לֹא לָקָחוּ.

רוּעַ מְגוֹרְתָם וְקוּ מִדָּתָם בָּא: 155

רוֹסֶס וּבִקְעָה שְׂוִקַע שׁוֹר שְׂרִירוֹתָם.

רִיעָה וְאִיחָה יָחִיד יָחִיד עוֹלָם,

רְחוּקִים קָרֵב קָרֵב לְקֶרְאִיו קָרוֹב.

149 בדים עשמלנכ

150 שירים ש

155 מגורותם ל

157 יחיד 1] איחד עשמלנכ

158 קרב קירב עשמלנכ

התיבה. לכן נאמר [תה' קמב:ח] הוציאה ממסגר נפשי' נפשות עם לוקח: שיעורו: עם נפשות לוקח, עמו של נח, שעליו נדרש מש' יא:ל בבר'ר ל:ו: 'אלה תולדות נח ... ולוקח נפשות חכם, שזן ופירנס כל י"ב חודש בתיבה.' / 148 קיץ וחורף: על קיץ וחורף; על-פי בר' ח:כב. ברית מלח: ברית עולם (במ' יח:יט; דה"ב יג:ה). קמה: נכרתה. / 149 קלח משואר: הענף שנשאר, כלומר, ניצולי המבול; והוא המשך התמונה 'ותשבר כעץ עולה' שבטור 146; והשווה בר'ר לג:ה: 'עוד לא יזכר ותשבר כעץ עולה – אמר ר' אייבו תיעקר אין כתיב אלא תשבר, כדבר שהוא נשבר ומעלה חילופים. ואי זה זה? זה דור הפלגה.' לענין 'קלח משואר' השווה משנה פאה א:ג. עש: עשה. ובדים ופארות: יש לגרוס 'בדים ופארות', כלומר, ניצולי המבול פרו ורבו; על-פי יח' ז:ו. / 150 קמשוני בקעה: החוחים שבבקעה; הכוונה כאן לבקעת שנער, ששם בנו אנשי דור הפלגה את המגדל (בר' יא:ב). סובכו סירים סבוואים: הסתבכו קוצים מושחתים; על-פי נח' א:י. / 151 קיר חרשת: ניקדתי כאן חרשת, והיא עיר מערי מואב ביש' טז:ז; כאן לשון של גנאי – חומה של חרס. זימת אולת: פשע של שטות. / 152 קינם ... על-פי עו' ד. / 153 ראשי תנינים: את ראשי התנינים שריצץ הקב"ה; השווה תה' עד:יג; כאן כינוי לאנשי דור המבול. כבר מכתשת קבועה: שהיו כמין מכתשת קבועה לכתוש את איולתם בה; על-פי מש' כז:כב. לשון 'מכתשת קבועה' שכיח בהלכה; השווה משנה ב"ב ד:ג; וכן בר'ר לח:ב: 'אם תכתוש את האויל במכתש ... כזה שכותש שעורים במלבן, סבור שמביאן למוטב ... לא תסור מעליו אולתו – כך דור המבול מדור הפלגה שנתיים אחר המבול' וכו'. / 154 מחרפים: אנשי דור הפלגה, שחירפו את ה'. ומוסר ... אך לא למדו לקח. / 155 רוע מגורותם: הרעה שפחדו ממנו; על-פי יש' סו:ד. וקו מדתם בא: והמידה שמדדו בה באה עליהם להענישם, שהרי נענשו מידה כנגד מידה; השווה מכילתא בשלח, מסכתא דשירה, פרשה ב: 'וכן אתה מוצא באנשי מגדל שבמה שנתגאו לפניו בו נפרע מהם שנאמר: ויאמרו הבה נבנה לנו עיר' וכו'. / 156 רוסס ובוקע: נשבר לרסיסים ונבקע. שוקע: ושקע בארץ. שור שרירותם: החומה שבנו בשרירות לבם הרע; לענין זה השווה בר'ר לח:ח: 'המגדל הזה שבנו שלישו שקע ושלישו שרף ושלישו קיים.' / 157 ריעה: חיבב כריע. ואיחה: וקירב כאח. יחיד: אברהם; השווה תנח' וירא כב: 'תלה אברהם עיניו לשמים אמר לפניו: רבש"ע בחרתני ... ואמרת לי אני יחיד ואתה יחיד, על ידך יודע שמי בעולם'; והשווה בר'ר לט:ג: 'ויאמר ה' אל אברהם – רבי ברכיה פתח: אחות לנו קטנה – זה אברהם שאיחה לנו את כל העולם.' / 158 רחוקים: את הרחוקים

אדרת תלבושת

רַץ וְהִרְצָה תוֹעִים אַחֵר מִנֶּהָ,
רֵיחַ הַפְּרִיחַ רִאשׁוֹן בְּעֶשְׂרֵי כְּנוֹסָה. 160

שָׁמַע וּשְׂבַח מוֹלְדוֹ וְחֹדֶר הוֹרִיו.
שְׁמִינִי כְּקָבֶל – שְׁלֵם, טָהוֹר וְקָדֵשׁ.
שְׁלוּחַ כְּפוֹרֶחַת, פְּרִי קָדֵשׁ הַלּוּלִים.
שְׁקוּל כְּמִבְחָר הַסֶּךְ גָּסֶךְ שֶׁכֶּר,
שְׁאֵלוֹ לְשֵׁם לְהָרַח הַמּוֹר לְהַעֲלוֹ. 165
שְׁקֵד זָקֵן פִּי מִלֶּךְ שְׁמוֹר,
שׁוֹרֵת בְּחוֹר בְּיוֹם חֲתוּנַת חוֹפְתוֹ:
שְׁנִינָה שְׁוִים עֲשׂוֹת רִצּוֹן קוֹנֵם.
תּוֹכֵן כְּחוֹ צְדִיק נִבְחָן וְנֶאֱמָן –

161 ושבח] ושכח עשמלנכ 165 לשם] לשי עשמלנכ / מור עשמלנכ 169 נאמן עשמלנכ

מבין עובדי עבודה זרה. קרב: כמו 'לקרב'. קרבת לקוראיו קרוב: אל קרבת הקב"ה, שהוא קרוב לכל קוראיו (תה' קמה:יח); והשווה בר"ר לט:יד: 'זאת הנפש אשר עשו בחרן... אילו הגרים, ויאמר שגיריו, למה שעשו? אלא ללמדך שכל מי שמקרב את הגוי כילו בראו'. / 159 רץ: רצה. והרצה: וריצה, ופייס. תועים אחר מנהג: את עובדי האלילים, לגיירם; והשווה חולין יג ע"ב: 'נכרים שבחו'ל לא עובדי עבודה זרה הם אלא מנהג אבותיהם בדיהם'. / 160 ריח הפריח: ריחו של אברהם אבינו התחיל נודף. ראשון בעשירי כנוסה: כאשר נוסה בראשון שבעשרת הנסיונות. השימוש במלת 'עשירי' כאן זר, אבל יש כדוגמתו בפיוט הקדום; והשווה בר"ר לט:ב: 'לך-לך – רבי ברכיה פתח: לריח שמינך טובים וגו' אמר ר' ברכיה למה היה אברהם דומה – לצלוחית שלפפלוסימון מוקפת צמיד פתיל ומונחת בוית ולא היה ריחה נודף. כיון שנטלטלה נדף ריחה. כך אמר הקב"ה לאברהם: טלטל עצמך ממקום למקום ושמן מתגדל בעולם; וזה היה נסיון ראשון. / 161 שמע: ציית אברהם אבינו. ושבח: צ"ל 'ושכח', כן הוא בכל כתיב-היד. מולדו וחדר הוריו: מולדתו ובית אביו; והשווה בר"ר לט:א: 'ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וגו' – ר' יצחק פתח: שמעי בת וראי ויהי אוניך ושכחי עמך ובית אביך [תה' מה: יא] וכו'. / 162 שמיני כקבל: כשקיבל על עצמו את המילה, שהיא לשמונה ימים; וברית-המילה היתה השמינית בנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו; השווה מדרש תהלים יח:כה: 'אמרת ה' צרופה – שצרפו [לאברהם אבינו] בעשרה נסיונות ואלו הם... ובמילה – המול לכם כל זכר, הרי שמונה'. שלם: נעשה שלם. / 163 שלוח: כמו 'שלוחה', כלומר, וזמורת הגפן (יח' יו:); כאן הוא כינוי ליצחק. כפורחת: כגפן פורחת. פרי קדש הלולים: על-פי ו' יט:כד; והשווה בר"ר נג:א: 'זה' פקד את שרה וגו' זה הוא שאמר הכתוב: וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפילתי עץ גבוה, הגבהתי עץ שפל, הובשתי עץ לח, הפרחתי עץ יבש [יח' יז:כד]... הפרחתי עץ יבש – זו שרה וכו'. / 164 שקול כמבחר: נחשב לראוי במיוחד. הסך נסך שכר: להיות מוקרב כקרבן לה'; על-פי במ' כח:ז. / 165 שאלו לשם: נכונה יותר גירסת כתיב-היד 'לשי'. להעלו: עיין: צונץ, נוסח, עמ' 234. / 166 שקד זקן: נודרו אברהם אבינו. פי מלך שמור: על-פי קה' ח:ב. / 167 שורת בחור: כדרך, כמידת בחור. ביום חתונת חופתו: במקום 'ביום חופת חתונתו', בסמיכות הפוכה; ולא מצאתי לדימוי סימוכין באגדה. / 169 תוכן: הקב"ה; על-פי מש' טז:ב ועוד. כחו: כשראה. צדיק: אברהם אבינו. נבחן: מתנסה. ונאמן: ועומד בנסיון בנאמנות. /

פיוטי שלמה הבלבי

170 תַּרְגֵּל וְהָרִיץ שֶׁ זֶמֶן חָלִיפְתּוֹ.

תָּמִיד בַּעֲדָנוּ אַפֵּר צָבוֹר יִרְאֶה

תָּמֹר עוֹלָה, אֲמֹרִי מְקָטֵר, קְטֹרֶת.

תּוֹלְדוֹת חֲלָצִי, עָקוֹד עָקוֹד כְּהוֹלִיד,

תּוֹמִים מְבַטֵּן גְּדִלִים הָרֵס, חָרוֹל.

175 תַּפְאֶרֶת עֲטָרַת חֹט מְשׁוֹלֵשׁ,

תָּם, יוֹשֵׁב תְּרִבִּין אֶהְיֶה דָת.

תְּבִנִית דְּיוֹקָנוֹ נֶחֱתָם בְּכֶס מַעַל,

תַּחַת כֵּן עוֹלִים וְיֹרְדִים חָלָם.

תָּתוּ מְקוֹם עַד עָבוֹר חֲצוּפָה

180 תְּנִיִּים הַדִּיר וְהוֹשֵׁב 'כֵּן', וְנֶאֱמָנוּ.

173 עקוד² ליתא עשמלנ הדס והרול עשמלנכ 175 המשולש עשמלנ 177 מעלה
עשמלנכ 179 חציפה עשמלנ 180 תנאים שעלנ / נדר לכ / והושב חישב עשמלנ

170 תרגל: הולך. והריץ: והחיש. שה: את האיל. זמן: שזמן מאז. חליפתו: לשמש תחליף ליצחק; והשווה משנה אבות ה:ו: 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ... ויש אומרים אף אילו של אברהם אבינו.' / 171 שיעור הטור: אפרו של יצחק, הצבור על-גבי המזבח, ייראה בעדינו תמיד. / 172 תמור: כתחליף. אמורי מקטר: אימורים העולים על המזבח. קטרת: והקטורת שאנו חייבים בה; והשווה תנח' תולדות ז: 'רבנן אמרי: רואה את אפרו [של יצחק] כאלו הוא צבור על גבי המזבח'; והשווה גם זבחים סב ע"א: ברכות סב ע"ב. / 173 תולדות חלציו: תולדות בניו של יצחק. עקוד עקוד כהוליד: מאמר מוסגר: כשהוליד זה שעקדוהו עקוד על גב המזבח; לשימוש במקור המוחלט עיין לעיל, טור 76. / 174 תומים מבטן: המשך הטור הקודם; והשווה בר' כה: כד. גדלים: צמחו. הרס: צל' 'הרס', וכך הוא בכל המקורות. אחד מבניו בבחינת הדס טוב-ריח, והוא יעקב. חרול: והשני בבחינת קץ ממאיר, הוא עשו; והשווה בר' סג:ט: 'וגדלו הנערים - ר' פינחס בשם ר' לוי: משל להדס ועצבונית [קוץ] שהיו גדילים זה על גבי זה, כיוון שהגדילו, הפריחו, זה ריחו וזה חוחיו'. ובכל כתבי-היד כתוב 'חרול', והוא נכון. / 175 תפארת עטרת: כמו 'עטרת תפארת', בסמיכות הפוכה. חלק חוט משולש: חלקו של יעקב שהוא השלישי לאבות. / 176 יושב תרביץ אהלי דת: יושב באוהלה של תורה; על-פי בר' כה:כו; ותרגום אונקלוס שם: 'משמש בית אולפנא'. לענין 'תרביץ' השווה: צונץ, פיוט, עמ' 408. / 177 תבנית דיוקנו: דמותו. נחתם: נחקק. בכס מעל: בכיסא-הכבוד; והשווה בר' סח:יב: 'ישראל אשר בך אתפאר' - את הוא שאיקונן שלך חקוקה למעל'. / 178 תחת כן: משום כך, משום שדמותו חקוקה בכיסא-הכבוד. עולים ויורדים חלם: בר' כה:יב; והשווה חולין צא ע"ב: 'עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה'; וכן בר'ר, שם: 'עולים ורואין איקונן שלו, ויורדין ורואים אתו ישן'. / 179 תתו מקום: וזאת בשעה שנתן מקום. עד עבור חצופה: שתעבור השעה החצופה, כלומר, כשברח מפני עשו אחיו; והדברים מיוסדים על אגדת בראשית: 'בשעה שאתה רואה שעה חצופה אל תעמוד כנגדה, אלא תן לה מקום ... יעקב נתן מקום לשעה וברח מפני עשו' וכו' (ילינק, ד, עמ' 64). / 180 תניינים הדיר: התנה תנאים עם הקב"ה ונדר נדר; והשווה בר'ר ע"ד: 'מה מקיים' אם יהיה אלהים עמדי' אלא שאם יהיה לי, שניתקיימו כל התנאים שהתנה עימי'. והושב כן: ונענה בחיוב על התנאים שהדיר. ונאמנו: ונאמנו התנאים; והשווה בר'ר סט:ו: 'על הכל השיבו הקב"ה ... אם יהיה אלהים

אדרת תלבושת

תָּמוּךְ בְּתוֹמוֹ בִּימִין צֶדֶק וְחֵיל
תִּקְפוּ נִתָּן, הַמֶּשֶׁל וְעוֹר פֶּחַד;
תָּמוּרוֹ יִשׁוּנָן: 'אֲשֵׁרִי יְלוּד אִשָּׁה
תּוֹבֵעַ צָרְכָיו וּבוֹרָא מִבְּטִיחַ וְשׁוֹמֵר!

185 שְׂבוּלֶת עֶבֶר בְּמִקְלוֹ וְקָלִי צִקְלוֹנוֹ,

שָׁב – וּבִידּוֹ מִטּוֹת וְעוֹשֶׁר רָב.

שְׁתִּילֵי זֵית, סֶדֶר הַיָּקָף שׁוֹלְחָנוֹ,

שְׁנִים עֶשֶׂר, כְּמִנְיָן מְזִילֵי שָׁחַק;

שְׁלִימָה מִטָּה, כָּלָה בְּלִי מוֹם,

190 שְׁבִטֵי יָהּ, יַעֲדוֹת לֹא תִשָּׁכַח.

שְׁלִישֵׁי עַל, לְאַחֹר עֲשִׂירִי, קֶדֶשׁ,

שׁוֹעֵר, שׁוֹמֵר, מְשׁוֹרֵר, מְשֻׁרֵת, מְבָרֵךְ.

רוּגֵל מְצוּעֵן מְסוּר בְּקִדּוּשׁ שָׁם,

רִיב מְרִיבָה וְעוֹל מִסָּה מְקַבֵּל:

181 בימין] במין 1 182 עור ופחד עשמלנכ 185 זקלונו ל 193 השם שמ 194 מריבה] ריבה
עשמלנכ

עמדי – והנה אנכי עמך. ושמרתיך. / 181 תמוך... על-פי יש' מא:י. /
182 תקפו נתן: כוח ניתן לו ליעקב אבינו; והשווה ספרי האזינו על פסוק 'כי לא כצורנו
צורם': 'לא כתוקף שאתה נותן לנו' וכו'. המשל ועור פחד: על-פי איוב כה:ב; ואולי
יש לגרוס, כגירסת כה"י, 'המשל עור ופחד'. / 183 תמורו ישונן: על-כן ייאמר. /
184 תובע צרכיו: שמבקש צרכיו מאת הקב"ה; השווה: צונץ, פיוט, עמ' 435. ובורא
מבטיח ושומר: והקב"ה מבטיח לקיים בקשתו ומקיים הבטחתו; השווה וי"ר לה:ב:
'ועתה בנים שמעו לי' [מש' ח:לג] הכתוב מדבר ביעקב דכתיב ביה "וידר יעקב נדר
לאמר אם יהיה אלהים עמדי" [בר' כה:כ]. אמ' ר' הושעיא: אשרי ילוד אשה שכך שומע
מפי בוראו. / 185 שבוּלֶת: הירדן. במקלו: בר' לב:יא. וקלי צקלונו: והקלי, הצידה
המועטת שבתרמילו. / 186 שב: ואילו בשעה ששב אל מולדתו. ובידו מטות: היו כבר
אבות השבטים עמו; ושים לב למשחק-המלים 'במקלו'-'מטות'. / 187 שתילי זית:
כינוי לבנים; על-פי תה' קכח:ג. סדר: כמו 'בסדר'. היקף שולחנו: מסביב לשולחנו;
על-פי תה', שם. / 188 שנים עשר – בנים. כמניין... כנגד י"ב המזלות; השווה
פסיקתא רבתי, ד, דף יג ע"א; צונץ, תולדות, עמ' 601. / 189 שלימה מטה: שלימה היתה
מיטתו של יעקב; השווה ספרא בחוקות' ח:ח: 'למה נאמר באברהם וביצחק אף, אלא
מלמד שמיטתו של יעקב אבינו שלימה'; והשווה גם פסחים נו ע"א: 'אמר [יעקב] שמא ח"ו
יש במיטתי פסול? וכו'. / 190 שבטי יה... על-פי תה' קכב:ד. / 191 שלישי על:
הבן השלישי, הוא לוי, עלה. לאחר עשירי: מאמר מוסגר; והוא העשירי במנין אחרונית.
קדש: להיות קדוש, להתקדש; ואולי יש לנקד 'קֶדֶש'; והשווה בר' ע:ז: 'והפריש שבט
לוי אחד מעשרה'; וכן פדר"א לו: 'ולא עישר יעקב אלא למפרע, התחיל מבנימין
שבמעי אמו ועלה לוי קודש לה'. / 192 שוער: שיהא שוער בבית-המקדש. שומר,
משורר...: השווה נחמ' יב:מה. מברך: על-פי דב' יח:י. / 193 רוגל מצוען: הורגל
שבטו של לוי עוד ממצרים. מסור בקדוש שם: להיות מסור לקידוש השם; והשווה תנח'
במדבר כו: 'שבטו של לוי נתנו נפשם על קדושת השם'. / 194 ריב מריבה: את מריבת

פיוטי שלמה הבבלי

195 רק לבדו מסין עומר במימיו
ראוי והגון עמוד בהיכל מלך.
רועה מקרבו אשר לאבן קם,
רב רבבה, אב שולש ושליש,
רם צננו עילו, כיסו וקדשו,
200 רשאי ורצוי בא במתן שכניה.

קדש קדשים נבדל קדוש יי,
קרן כהונה לו לצד לכבוד,
קנין אחוזה, תקועה ולא תמוש;
קושריו לקלחת קרחת וזרחת פרחת.

195 עומד שמוע 200 במחן עשמלנכ 203 תמוט עשמ 204 זורחת ופורחת שמלנכ

מימריבה. ועול מסה: ואת עול הנסיון שבמסה; והשווה דב' לג:ח (ברכה על לוי). /
195 רק לבדו: שבת לוי בלבד. מסין: ממדבר סין, והוא מקום מסה ומריבה (שמ' יז:א).
עומר: צ"ל 'עומד', וכך הוא בכתב-היד וכן קרא גם המפרש במחזור רומניא. עומד
במימיו: התמיד באמנותו; השווה תנח' באבער, צו טז: 'אמר ר' ברכיה הכהן, שצפה
הקב"ה שאין עומדין במימיהם אלא שבטו של לוי'; ועיין שם בהערותיו של באבער; לעניין
'עומד במימיו' עיין: זולא, עיוני לשון, עמ' רכו, הערך 'עמד במימיו'; וכן עיין כעת:
'ווארטסקי, לשון המדרשים, ירושלים תש"ל, עמ' 161-164. / 196 ראו: ... הוא בלבד
נמצא ראוי ונאמן לעמוד ולשרת בבית-המקדש. / 197 רועה מקרבו: הכוונה למשה רבינו,
הוא הרועה הנאמן וכן לשבת לוי. / אשר לאבן קם: על-פי בר' מט:כד: 'משם רעה
אבן ישראל'. / 198 רב רבבה: גדול על כנסת ישראל, הקרויה 'רבבה'; על-פי יח'
טז:ז. אב שולש: שנקרא 'אב' שלוש פעמים: אבי-גדור, אבי-זנוח ואבי-סוכו, על שום
שהיה אב בתורה, אב בחכמה ואב בנבואה (מגילה יג ע"א). ושליש: ושליש לקב"ה להנהיג
את עמו; לא מצאתי לכינוי סימוכין במדרשות; והשווה אצל שמעון בר יצחק ב'אורח
חיים מוסר תוכחת': 'שלישים כתבת לעם משלש, שלשת שליש משבט שלישי' (מהדורת
הברמן, עמ' פה). / 199 רם: הקב"ה. צננו עילו: העלה אותו אל צננו. כיסו: כיסה אותו
בשכינתו. וקדשו: וקידש אותו שם; השווה יומא ד ע"א: 'תניא ... משה עלה בענן ונתכסה
בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל בקדושה'. / 200 רשאי ורצוי: נקשר אל
שלמעלה – כמי שמוטר לו ורצוי הוא. בא: לבוא. במתן: נראה שנכוונה כאן גירסת כתב-יד
היד 'במחן', כלומר, במחנה שכניה. / 201 קדש קדשים נבדל: על-פי דה"א כג:יג.
קדוש ה': אהרן. / 202 קרן כהונה: משרת כהונה, כתר כהונה; והשווה איכ"ר ב:ז:
'עשר קרנות הן ... קרנה של כהונה ... דכתיב: קרנו תרום בכבוד'. / 203 קנין אחוזה:
חלק ונחלה. תקועה: קבועה; והשווה יש' כב:כה; והשווה שמ"ר לז:א: 'ממנו יתד, זה
כהן גדול שנאמר: ותקעתיו יתד במקום נאמן'. / 204 קושריו: מי שמורדים בו באהרן
וקושרים גידו קשר. לקלחת: נענשים. קרחת וזרחת פרחת: צ"ל כגירסת כתב-היד
'קרחת וזרחת ופורחת', כלומר, בעונש של צרעת, הזרחת ופורחת בקרחתו של אדם;
והשווה ו' יג:מב; דה"ב כו:יט. כאן רמו למעשה המלך עוזיה, שנצטרע משום שנכנס
לקודש-הקדושים (דה"ב כו); והשווה תנח' צו יא: "ואת כל העדה הקהל" (ו' ח:ג) אל-
הקב"ה למשה ... והתירה בהם התראה שלא יחלקו על הכהונה כקרח וכעדו שגבלעו
שאני יודע שעתיד עוזיה לחלוק ולעמוד על הכהונה ... זכרון שעשית לקרח אתה עושה
לו ... כאשר דיבר ה' ביד משה ... כשם שעשיתי לידך – ויוציאה והנה ידו מצורעת

אדרת תלבושת

205 קרוב ובוחר, אושר שכון חצרים,

קבוע ושתול ורענן בהיכלי מלך;

קשורים יחד, בור ומימיו חביבין,

קנים לצדיק: אשרי בניו אתריו.

צלח בעונה לריבוי ומשיחת שררה

210 צבא בפתוי ופירש לשמש וחונף,

צווי 'ככה' ורענן 'כי כן'

צוין לצאצאיו לצורך קדושה וטהרה.

ככתוב בתורתך:

כאשר עשה ביום הזה צוה יי לעשות, לכפר עליכם.

צרופת שבועתים, לשכת ציר, צתייתה

צבי קדש, ציון, ירכתי צפון,

215 צד מכון על פני בירה,

205 קרב שמ 206 ושתול] שאנן נוסף עשמלנכ 207 חביבים שמלנכ 209 ומשחת שע
ומשחת מ 210 צבה שלן / וחנין עשמנ 213 צרופה שנ 215 על] מול שענכ

כשלג – כך אני עושה לו. / 205 קרוב: אולי נכונה כאן גירסת קצת כתבי-היד 'קורב', כלומר, הוקרב, אהרן. ובוחר: ונבחר. אושר: נתהלל. שכון חצרים: לשכון בחצרות בית ה'; על-פי תה' טה:ה; והשווה במ' ג:ב: 'ד"א, הקרב את מטה לוי וגו' – הה"ד אשרי תבחר ותקרב' וכו'; ובהמשך המאמר שם: 'ואיזה זה? זה אהרן ולוי.' / 207 קשורים יחד: אהרן ובניו, לעבוד בבית-המקדש. בור ומימיו חביבין: על-פי וי"ר ז:א: 'רבי מנא דשאיב ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי: מתחילת הספר ועד כאן כתיב והקריבו בני אהרן, ונתנו בני אהרן, וערכו בני אהרן, אמר משה לפני הקב"ה – הבור שנאמר ומימיה חביבין... אמר לו הקב"ה: חייך שבשבילך אני מקרבך, ולא עוד אלא שאני עושה אותו עיקר' וכו'. / 208 קנים לצדיק: נתקיים באהרן הצדיק, אשרי בניו אחריו: השווה תנח' צו י: 'קח את אהרן ואת בניו, זה שאמר הכתוב: מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו [מש' כ:ז] זה אהרן ובניו.' / 209 צלח בעונה: היה ראוי (אהרן) משום ענוותנותו. לריבוי: למילוי ידיו. ומשיחת שררה: ולהיות נמשח בשמן המשחה, לכוהן; והשווה תנח' צו, בהמשך המאמר דלעיל: 'קח את אהרן – א"ל הקב"ה למשה פתח אותו בדברים, לפי שהוא בורח מן השררה.' / 210 צבא: התמכר לעבודתו; מלשון 'לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד' (במ' ד:כג); ואולי נכונה יותר הגירסה 'צבה', כלומר, רצה, הסכים. בפתוי: כשפיתה אותו משה רבינו, כדלעיל. וחונך: שמתוך שראה את משה רבינו משרת כל שבעת ימי מילואיו נמצא אף הוא מתחנך. / 211 צווי 'ככה': שמ' כט:לה. ורענן 'כי כן': וי' ח:לה. / 212 צוין: נמסר, ניתן כרמז. לצאצאיו: לזרעו, הכוהנים הגדולים שלאחריו. לצורך קדושה וטהרה: להיות אף הם נפרשים שבעה ימים קודם יום-הכיפורים. / 213 צרופת שבועתים: כינוי לתורה; על-פי תה' יב:ז. לשכת ציר: בענין לשכת הכוהן הגדול, שהוא צירם ושליחם של ישראל. צתייתה: מלשון 'צותת', שעיקרו השמיע, הכריז, שב אל 'צרופת שבועתים'. שיעור הטור: בקשר ללשכת הכוהן הגדול – התורה מצוותה היא, שתהא מצויה צבי קדש: בירושלים; והשווה דג' יא:מה. ציון, ירכתי צפון: על-פי תה' מח:ג. / 215 צד... בצד שפניו מול פתח בית-המקדש; והשווה יומא ב ע"א: 'תנן התם, שבעת ימים קודם שריפת הפרה היו מפרישין כהן השרף את הפרה מביתו

פיוטי שלמה הבבלי

צִלַע צַפּוֹנָה, מְקַצֵּעַ פֶּאת מוֹרְחָה.

פְּקוּדַת עָשׂוֹר: פְּקִיד כֹּהֵן הָרֹאשׁ

פּוֹרֵשׁ מִבֵּיתוֹ, חָרַד, חָשׁ לְסַפֵּק.

פֶּנֶת פְּרֵה־דְרִין חָדַר מִשְׁתַּ אַפְרִינּוֹ,

220 פֶּתֶשֶׁן שְׁעִירִים כְּתַב־הֶדֶת לְלִשְׁכָּתוֹ.

פּוֹעֵל עֲבוֹדוֹת עָלָיו כָּל שִׁבְעָה;

פְּנוֹת הַיּוֹם יִזָּה וְאֵין מִפְּלִיג.

פְּרוּשִׁים מְשְׁכִילָיו קוֹרִין וּמְקָרִין סֹדֵר,

פֶּן שָׁכַח, וְעוֹד לֹא לָמַד.

225 עוֹד יִכִּיר בְּקֶר וְעֶרֶב הַחֲרָסָה

עוֹלוֹת וַחֲטָאוֹת וּמוֹסָפִין, שְׁעִירֵי עֵם.

220 [שְׁעִירִים] שְׁעִירִים עֲשֵׂמֶלֶךְ שְׁעִירִים וּמִתּוֹקֵן שְׁעִירִים 1 225 הַחֲרָסָה שֵׁם 226 וּמוֹסָפֵי עֲשֵׂמֶלֶךְ

ללשכה שעל פני הבירה צפונה מורחה; ועיין שם בסוגיה. / 216 צלע צפונה: באנף הצפוני. מקצוע פאת מורחה: הווית של צד המזרח, כלומר, כלפי צפון-מזרח, כדלעיל; הסוגיה נלמדת במסכת יומא, שם, לגבי פרשת אדומה, מתוך היקש לעבודת יום-הכיפורים. / 217 פקודת עשור: מצוות יום-הכיפורים היא; 'עשור' כאן כינוי ליום-הכיפורים; על-פי ו' כג: כו, ועוד. פקיד כהן הראש: על-פי דה"ב כד: יא; כאן הכוונה לכוהן הגדול, לפקיד המשמש ראש לכהונה. / 218 פורש מביתו: הופרד ונלקח מביתו. חרד, חש לספק: מתיירא וחושש מפני ספק טומאה; והשווה משנה יומא א: א; וכן יומא ו ע"א: 'רבי יהודה בן בתירה אומר: שמא תמצא אשתו ספק נידה ויבוא עליה'. / 219 פנת פרהדרין: לשכת פרהדרין. חדר מטת אפריונו: שימשה חדר לאפריון מיטתו, שהיה ישן בה כל שבועה; והשווה משנה יומא א: א. / 220 פתשגן שעירים: צ"ל 'פתשגן שערים' (וכן הוא בכל כתב-היד, וכן קרא גם המפרש). כלומר, מזווה. ללשכתו: היתה על שער לשכת הפרהדרין, מה שאין כן שאר הלשכות שבמקדש; והשווה יומא י ע"א: 'ת"ר כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזווה חוץ מלשכת פרהדריא שהיה בה בית דירה לכהן גדול'. / 221 פועל עבודות: מעשי העבודות בבית-המקדש. עליו כל שבועה: היו מוטלין עליו בלבד כל שבעת הימים; והשווה משנה יומא א: ב. / 222 פנות היום: בפנות היום, עם ערב. יזה: מזים עליו מי נידה. ואין מפליג: ואין חולק, שהוא בכל זאת רשאי לעבוד כל שבועה; ועיין הסוגיה ביומא יד ע"א; וכהן גדול מזין עליו מי חטאת כל שבעת ימי ההפרשה, ואולם לפי רבי עקיבא מי שמזין עליו והוא טהור – נטמא, ותימה היא כיצד הוא משמש שבעת הימים? ומשיבין בגמרא: 'אפילו תימא ר' עקיבא דעביד עבודה כוליה יומא [שעובד עבודה כל היום] ולפניא [ולעת ערב, בפנות היום] מדי עליה [מזין עליו] וטביל [וטובל אחר-כך] ועביד הערב השמש' [ומחכה עד הערב השמש, והוא נטהר מחדש לעבודת היום שלאחריו]. הפרט נזכר גם בעבודת 'אתה כוננת': 'שבועה ימים ובזבולו ילמוד מזין עליו שלישי ושביעי'. / 223 פרושים משכיליו: פרושים המלמדים אותו. ומקריין סדר: ומקריאים לפניו – או ומקריאים אותו – בפרשת היום; השווה משנה יומא א: ג. / 224 השווה יומא, שם, בהמשך הדברים. / 225 עוד יכיר: ועוד יתבונן להכיר. בקר: עם שחר. וערב החרסה: בערב היום, בערב יום-הכיפורים; 'חרסה' פירושו 'שמש', ואולי כאן בהשאלה – 'יום' (השווה שופ' יד: יח). / 226 עולות וחסאות... את הבקר שישחט למחרת, בשעת העבודה; על-פי משנה יומא א: ג: 'ערב

אדרת תלבושת

עָרַב לוֹ כָּל שְׁבַעַה לְשַׁבְּעָה,
עָצוּר לוֹ כָּל טוֹמְאָה מְרִיגִיל.
עִם חֲשִׁיכָה, תְּשִׁיעִי, יְהִסֵּר לְחִמּוֹ
עָבוּר מִלְּהַמְתִּיק רֹב־אוֹכֵל שְׁנָתוֹ. 230
עֲמִיתִי בְּמִרְקָה יֵאֱמָנוּ חוֹפְנִי וַיִּשְׁבִּיעוּהוּ
עַל דַּעְתָּם וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין,
‘סוֹר מָרַע וְטוֹב לֹא תִשָּׁנָה’
סָמִים מִלְּקַלְקֵל וְכַף עָגַל תְּדִיקָנוּ.
סָב וּבּוֹכָה כְּנֻדוֹן לְכַף רִשְׁעִי, 235
סָבִיב כְּנֻדוֹ, כִּי נִתְּנוּ דּוֹפִי.
סִיעַת לִיְתִי בְּנוֹעַם עָרְבִים יִסּוּבוּהוּ
סֶרֶךְ הַגּוֹרֶן, סִדֵּר יַחַד כְּשֶׁקָּדְנִים.

228 וכל עשמלנכ 230 מלהמתיק] מלהספיק שמלנ 231 יאומנו עשמלנכ 236 סביב] סבים ר
238 בשוקדנים עשמנ כשוקדנים לכ

יום הכיפורים שחרית, מעמידים אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים אילים וכבשים; וייתכן, שפירש הבבלי 'ערב יום-הכיפורים' שבמשנה – ערב ממש, ו'שחרית' שלאחריו – בוקרו של ערב, ונמצא גורס, שמעבירים לפניו את קרבנות היום גם עם בוקר וגם עם ערב. / 227 ערב לו: כל מאכל שאינו מוּזֵק לו. כל שבעה לשבעה: השווה משנה יומא א: ד. / 228 עצור לו: אך עצרו בעדו, מנעו ממנו. כל טומאה מרגיל: כל מאכל שדרכו להביא לידי טומאת קרי; השווה יומא יח ע"א: 'תניא סומכוס אומר משום רבי מאיר – אין מאכילים אותו לא אבי ואמרי לה: לא אבבי... מפני שהיין הלבן מביא את האדם לידי טומאה' וכו'. / 229 תשיעי: בערב יום-הכיפורים. יחסר לחמו: יתמעט אוכלו. / 230 שיעור הטור: שהאכילה המרובה לא תביאהו לידי שינה; והשווה משנה יומא א: ד. / 231 עמיתיו: חבריו הכהנים. במרקקה: במקום עשיית קטורת הרוקח. יאמנו חופניו: ירגילו אותו לקמוץ מן הקטורת מלוא חופניו למחרת; השווה משנה יומא א: ה: 'מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה והעלוהו לעליית בית אבטינס'; ועיין שם רשי"י: 'שם היו עושין את הקטרת, כותשין אותה ומערבים הסממנים'; והשווה גם משנה יומא ג: יא: 'ומא יט ע"א: 'תנא, ללמדו חפינה.' וישביעוהו זקני בית-הדין לפני צאתם. / 233 סור מרע: על-פי תה' לד: טו. / 234 סמים מלקלקל: שלא ישבש את סדר הקטרת הקטורת, שלא ישים הקטורת על מחתתו מחוץ לקודש-הקודשים ויכנס, כשיטת הצדוקים, אלא יתקן את הקטורת בפנים; והשווה משנה יומא א: ה: 'והשביעוהו ונפטרו... ואמרו לו: אישי כהן גדול אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך... שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך'. וכף עגל תדיקנו: שאם ישנה, יסתכן בכך שתדיק אותו כף עגל, כמסופר ביומא ט ע"ב: 'ת"ר, מעשי בצדוקי אחד שתיקן מבחוץ והכניס לפניו... כמין קול נשמע בעזרה, שבא מלאך וחבטו על פניו, ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו כף רגל עגל בין כתפיו'. / 235 סב ובוכה: הכוהן הגדול פורש ובוכה. כנודון לכף רשע: כי נחשד ונידון על-ידי זקני בית-הדין לכף חובה. / 236 סביב: המצויים סביבו. כנגדו: פורשים אף הם כנגדו ובוכים. והשווה משנה יומא א: ה. כי נתנו דופי: כי חשדו בכשרים. / 237 יסובוהו: את הכוהן הגדול. / 238 סרך הגורן: כסדר הגורן, כדוגמת הגורן העגולה; השווה: ש' ליברמן, תוספת ראשונים, ירושלים תרצ"ז, עמ' 188; ח' ילון, קונטרסים, ב,

פיוטי שלמה הבבלי

סֶחַר פֶּלֶס כְּסוֹ אִם יְהִי

240 סוֹדֵר וְקוֹרָא. וְרִיק – קוֹרִין לְפָנָיו.

נִצְנִי לְוִיָּה, מְנַצְחִי עַל שׁוֹשֵׁיִים,

נִמְנוֹמוֹ לְהַעֲבִיר, קוֹל צֶרְדָּתָם יִשְׁפִּירוּ.

נוֹאֲמִים לוֹ: קוֹם קִדָּה לְהִרְאוֹת,

נְעִיצַת גּוֹדְלִים, שְׁחוֹחַ, נְשׁוֹק וְזוֹקֶף.

245 נָבֵל וְכִנּוֹר לְהַעֲסִיקוּ לֹא יִנְעֻנְעוּ,

נוֹצֵר וּבִנְאִי אֲדוֹן שִׁיר יִנְגְּנוּ.

נְדִיבֵי שְׁלֹם גַּם שְׁנָתָם נִגּוֹלָת,

נַחְבֵּר קוֹל, וְיָדִיד לֹא נַחֲטָף.

מִשְׁכִּימֵי קוֹם, מְאַחֲרֵי שְׁבַת הַמוֹעֵד,

250 מְהִירֵי מְצוֹת, מְקַדִּימִים לְבִקְרָא בְּקָר.

מִבָּא בְּדָמִים מִחֲבָבִי מְצוֹת חֲשׁוּבוֹת

242 [ישפירו] ישמיעו שעל ישמיעו נ"א ישפירו כ 248 נהבר ע 250 מקדימין עשמנו / מבוקר לבוקר
עמלנו לבקר לבקר ש

ירושלים תרצ"ח, עמ' 36. סדר: כדי ללמוד אתו סדר היום. / 239 סחר: כינוי לתורה; על-פי משה' גיד. פלס: המאוננים, מאוני-המשפט. כסו: לא מצאתי פירוש הולם למלה זו כאן; ואולי צ"ל 'כיסו', על-פי משה' טז:יא. ושיעור הטור לפי זה: אם תהיה התורה מאוני-המשפט שבכיסו, כלומר, אם הוא תלמיד-חכם. / 240 סודר: קורא בסדר היום, בעצמו. וריק: ואם הוא עמ-הארץ. קורין לפניו: השווה משנה יומא א'ו. / 241 נצני לוי: פרחי לווייה. מנצח: על שושנים; שדרכם לשיר על מיני כלי-זמר; על-פי תה' מה:א, ועוד. / 242 נמנומו להעביר: כדי להפגי שנתו; השווה: צונץ, פיוט, עמ' 397. קול צרדתם ישפירו: ינעימו לפניו קול של אצבע צרידה; על-פי משנה יומא א'ז. / 243 קום קידה להראות: קום והחווה קידה; והשווה משנה יומא א'ז; וכן יומא יט ע"ב: 'הפג אחת על הרצפה – אמר רבי יצחק: על חדת מאי היא, אמרי ליה: אחוי קידה'. / 244 נעיצת גודלים: פירוש ל'קידה' שבטור הקודם – לנעוץ את גודלי הרגליים ברצפה. שחוח: להשתחוות עד לארץ. נשוק: לנשק את הרצפה. וזוקף: ולעמוד בלי להיעזר בידים; והשווה סוכה ג ע"א: 'וכשהוא משתחוה – נועץ שתי גודליו בארץ ושוחה, ונושק את הרצפה וזוקף. ואין כל בריה יכולה לעשות כן, וזו היא קידה'. / 245 נבל... המסובים עליו, שרוצים לעוררו, אינם שרים לפניו לא בנבל ולא בכינור; על-פי יומא יט ע"ב: 'תנא, לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא בפה'. / 246 נוצר ובנאי אדון שיר ינגנו: לקב"ה, השומר בית והבונה עיר, ישירו בפה; על-פי המשך הדברים, שם: 'ומה היו אומרין? אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בנוי בו [אם ה' לא ישמר עיר, שוא שקד שומר]'. / 247 נדיבי שלם: יקירי ירושלים. / 248 נחבר קול: קולם היה מתחבר בקול חבריהם. וידיד: והכחה הגדול. לא נחטף: לא היתה שינה חוטפתו; על-פי יומא יט ע"ב: 'מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה, כדי שישמע כוחן גדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו'. לפי זה אולי צ"ל 'נהבר קול', מלשון 'הברה'; וכך גירסת כ"י ע. / 249 משכימי קום...: על-פי תה' קכו:ב. מאחרי שבת המועד: המאחרים את המועד כדי לשבת. / 250 מקדימים לבקר בקר: נהגו לקום השכם, לפני עמוד-השחר; והשווה משנה יומא א:ח. / 251 מבא בדמים מחבבי מצות חשובות: כדי שאוהבי מצוות חשובות לא יבואו

אדרת תלבושת

מְטִילִין חֲלָשִׁים, וְאֵין פִּגְעַ וְשֹׁבֵר.
מְפִיִּסִין וְחֹזְרִין עַד אַרְבַּעַה פִּיִּסוֹת.
מְמַתִּיקִין סוּד בְּבֵית אֱלֹהִים בְּרֹגֶשׁ.
מְנוֹרָה וּמִזְבֵּחַ חֹת פִּיִּס שְׁנֵי כְּסֶדֶר, 255
מְעַשֶּׂת שְׁלִישִׁית, חֲדָשִׁים, לֹא שׁוֹנִים.

לְמִזְבֵּחַ מִכְבֵּשׁ – חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים,
לְעִבּוּדָה וְעִבּוּדָה, וְזָכָה מִ שְׁזָכָה.
לְבָלוֹב לְבָנָה דִּיקְרָנִי אֵילַת כְּהֶקְרִין
לִגְגַּ לְחֹזִיוֹן עֲמוּד מִצְפָּה הִנְהִיגוּ. 260
לְעֵת יְבֹשֶׁר רֹאֶה 'בּוֹרְקָא' בְּעֶשׂוֹר,

261 רואה] ליתא עשמלנ / בורקאי] בו קראי שמנ

לידי שפיכות דמים; והשווה שמ"א כה:כו. / 252 מטילין חלשים: מטילים גורלות, כלומר, מחלקים את העבודות בין כוהני המשמר לפי פייסות. ואין זה ענין ליום-הכיפורים, שכל העבודות בו נעשו על-ידי הכוהן הגדול, אלא שנקט הפייסן סדר המשוניות במסכת יומא, ולא השמיט, וכן נהגו גם שאר מחברי העבודות. ואין פגע ושב: ומתוך כך אינם באים לידי סכנה; והשווה משנה יומא ב:ב. / 253 ארבעה פייסות: השווה משנה יומא, שם. / 254 ממתיקים סוד...: על-פי תה' נה:טו; והשווה יומא כד ע"ב: 'למה מפסיקין וחוזרין ומפסיקין? אמר רב יוחנן כדי להרגיש כל העזרה, שנאמר: אשר יחדו נמתיק סוד' וכו'. / 255 מנורה: דישון המנורה. ומזבחות: ודישון המזבח הפנימי, וכן שחיתת תמיד השחר וזריקת דם התמיד. פייס: על-פי משנה יומא ב:ג: 'הפיס השני – מי שוחט, מי זורק, ומי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המנורה'. / 256 מעשרת: כינוי לקטורת ולהקרבנות, משום שהקטרת הקטורת היתה מעשרת את עושיה. חדשים, לא שונים: על-כן היו מפייסים עבודה זו רק בין החדשים, שעדיין לא הקטירו את הקטורת; ואין שונים בה, כלומר, אין מקטירים שנית; והשווה יומא כו ע"א: 'תנא, מעולם לא שנה אדם בה [בהקטרת הקטורת]. מאי טעמא? אמר רבי חנינא: מפני שמעשרת'. שלישית: על-פי משנה יומא ב:ד: 'הפיס השלישי: חדשים לקטורת בואו והפיסו'. / 257 למזבח מכבש: להעלות איברים מכבש המזבח למזבח. חדשים גם ישנים: כל הכוהנים היו מפייסים בו, והוא פיס רביעי (משנה יומא ב:ד). / 258 לעבודה ועבודה: וכן לכל עבודה ועבודה, שכל פיס היה מחלק עבודות לכוהנים הרבה, לפי עמידתם בשורה זה אצל זה. וזכה מי שזכה: לשון המשנה בתמיד א:ב, ועוד: 'הפיסו – זכה מי שזכה'. / 259 לבלוב לבנה: זריחת הלבנה; עיין: צונץ, פיוט, עמ' 397. דיקרני איילת: כמו ההתפצלות של קרני האיילה. כהקריין: הואיל ועלתה פעם אחת. ושיעור הטור: בורחתה הקרינה הלבנה פעם אחת אור כעין קרני האיילה המפוצלות, ומשום שזה סימן-היכר לעליית השמש, טעו והתחילו בעבודות היום מבעוד יליה; והשווה לכאן: צונץ, נוסח, נספחות, עמ' 232. / 260 לגג: על גג העזרה. לחזיון: למשמרת, למצפה. עמוד מצפה הנהיגו: הנהיגו להעמיד צופה; השווה משנה יומא ג:א-ב; ועיין יומא כה ע"ב עד כט ע"א: 'זמי מיהלף לזריחת הלבנה בורחת השמש] והתניא, רבי אומר – אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה מיתמר ועולה כמקל, תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן וכו', א"ר אבהו מיט דרבי? דכתיב: למנצח על אילת השחר, מה אילה זו קרינה מפצילות לכאן ולכאן – אף שחר זה מפציע לכאן ולכאן'. / 261 לעת יבשר רואה: כשיבשר המצפה שעל הגג; השווה יומא כה ע"ב: 'מאן אמר הן? אילמא הך דקאי אאיגרא' וכו'. בורקאי: האיר היום. בעשור:

פיוטי שלמה הבבלי

למקנה חול טבילותיו חמש רד.
לכת הצנע בדרך כבוד נכבד
לחבר עבודה מציצת בוץ הסדינו.

265 כיון ופשט וטבל ועלה וספג,
כלי חמדה, התפאר-בם, הקריבו.
כמין פמליינא שונים מכנסי שנצים,
כסוי נבלות סיג סוגת שושנים.
כתונת פסים מפסת פס דם,
270 כלאים מחפה, גליו ומליו משרת.
כשרון פח אבנט שלשים ושתים,
כנגד עקמנים – פנים ואחור עוקם.

263 ודרך עשמו 264 לחבר) להיכר עשמלנכ 267 שנוס עשמלנכ 268 גבלות שעלנ
270 מליו ומליו ש

בעשירי בתשרי. / 262 למקנה חול: למקוה, שלא היה בקדוש, אלא בתחום החולין
שבמקדש, על גב שער-המזבח, סמוך ללשכתו. טבילותיו חמש: לראשונה מבין חמש
טבילותיו. רד: ירד: על-פי משנה יומא ג:ב-ג; והשווה גם יומא לא ע"א: 'חוץ מן הראשונה,
שהיתה בחול'. / 263 לכת הצנע: מפני טעמי צניעות, כדי לקיים 'והצנע לכת עם אלהיך'
(מי' ו:ח). / 264 לחבר עבודה: צ"ל 'להיכר עבודה' (וכן הוא בכל כה"י), כלומר, כדי
שיזכור ויכיר שעבודת היום היא בבגדי בוץ. מציצת בוץ: וילון של בוץ. הסדינו: פרשו
מסביבו כמין סדין, שלא יראו העם כשהוא פושט בגדיו וטובל; והשווה משנה יומא ג:ד;
ועיין גם יומא לא ע"ב: 'מאי שנא בוץ? כדאמר רב כהנא: כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי
בוץ'. / 265 כיון: נתכוון לטבול. וספג: ונסתפג. / 266 כלי חמדה: בגדי-חמד.
התפאר-בם: שיתפאר ויתכבד בם. הקריבו: הביאו לו, והם בגדי-הזהב; על-פי משנה
יומא ג:ד. / 267 כמין פמליינא: כמין מכנסי-פרשים קצרים. שונים: צ"ל בלי ספק
'שנוס', כגורסת כל כה"י; חגורים היו. מכנסי שנצים: מכנסי הכהן הגדול, ששנצים היו
על קצותם; והשווה גידה יג ע"ב: 'כדתניא, מכנסי כהנים למה הן דומין – כמין פמלינא
של פרשים, למעלה עד למתנים, למטה עד ירכים, ויש להם שנצים'. / 268 כסוי...:
כדי לכסות את כיצור הפסולת של ישראל. סוגת שושנים: כינוי לישראל; על-פי שה"ש
ז:ג; והשווה זבחים פח ע"ב: 'מכנסים מכפרת על גילוי עריות' וכו'. / 269 כתונת פסים:
הכותונת, מבגדי הכהונה. מפסת: באה לרצות, לפייס. פס דם: על שפיכות-דם, על
כתמי דם נקי; והשווה זבחים, שם: 'כתונת מכפרת על שפיכות דם, שנאמר: וישחטו שעיר
עזים ויטבלו את הכתנת בדם'. אבל אפשר גם: על כותונת-הפסים, הטבולה בדם; וכך
גם בסדרי העבודה של יוסי בן יוסי. / 270 כלאים מחפה: היא גם מחפה ומכפרת על
לבושי כלאים ושעטנו; השווה ו"ר יו: 'זאת הבגדים... כתנת – לכפר על לבושי
כלאים'. גליו: על הסר מן הדרך הטובה. ומליו: והמרחיק את הקבה מעליו. משרת:
מכפרת; והשווה משנה כלאים ט:ח: 'אין אסור משום שעטנא אלא טווי וארוג... רבי שמעון
בן אלעזר אומר גליו ומליו הוא את אביו שבשמים עליו'. / 271 כשרון...: יפה כוחו של
אבנט שהוא של ל"ב אמות; והשווה ו"ר יו: 'אמ' ר' לוי – אבנט שלשים ושתים אמה
היה'. / 272 כנגד עקמנים: כנגד המעקמים דרכיהם והוטאים. פנים... עוקם: היה
הכוהן מעקם את האבנט פנים ואחור; והשווה ו"ר, שם: 'אבנט – מן דאמר על עקמנין...

אדרת תלבושת

כֹּתֶרֶת עֲמִיד גֹּלֶת רֹאשׁ מְצַנֶּפֶת,

כְּפֹר צֹנֶפֶת בְּעַד רְמֵי רוּחַ.

275 כְּבוֹדֵת אֱלֹה תִכְרִיךְ בּוֹץ פְּנִימָה

כְּגֹדֶל כְּהִדְיוּט לְשֵׁם. אַרְבַּעַתָּם חוּצָה:

כְּלִיל תְּכֵלֶת מַעֲטָה מְעִיל צֶדֶק,

כְּרוֹם יָם, גֹּאֵץ גִּוּ גְבוּהִים,

כְּפֹל לְתוֹכוֹ בֵּית צִוְּאָרוֹ וּמִמָּנֹה,

280 כְּשִׁרְיֵין שְׁפָתוֹ מַעֲשֵׂא אֹמֶן גִּרְדִּי.

כֶּנֶת שׁוּלְיֹו רְמוֹן וְגַן זֶהָב,

כְּלָלִים בְּמִנְיֵן מֵאָה וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים.

כְּעֻכּוֹעַ בְּשָׂר רֶם לַעֲנֹו דִּיגִים,

278 גוֹנוֹ גוֹן גְּבוּהִים עֲמִשְׁלֹן

283 לִיטֵינוֹ כ

282 וְאַרְבַּעִים וְאַרְבָּעָה שְׁמֵלֵן

280 מַעֲשֵׂה מֶלֶךְ

עֹקְמוֹ לִפְנֵי וְלֵאחֲרָיו. / 273 גֹּלֶת רֹאשׁ: כְּמוֹ גֹּלֶה. / 274 כְּפֹר צֹנֶפֶת: הִיא הִיתָה כּוֹרֶכֶת בְּקֶרֶבָה כְּפָרָה; וְהַשְׁוּהָ ו' טו: ד. בְּעַד רְמֵי רוּחַ: הַשְׁוּהָ ו' ר, שֵׁם: 'מִצְנֶפֶת – לְכַפֵּר עַל גִּסּוֹת הָרוּחַ; וְזָכִיר פַּח ע"ב: 'מִצְנֶפֶת מִכְפֶּרֶת עַל גִּסּוֹת רוּחַ. מִנִּיין? א"ר חֲנִינָא, יְבֹא דְבַר שְׁבֻעָה וּכְפָר עַל גִּבּוּהָ. / 275 כְּבוֹדֵת...: עַל-פִּי תַּח' מַה-יִּד. תִּכְרִיךְ בּוֹץ: לִפִּי שְׁאֲרִיבֶעַת הַבְּגָדִים הָיוּ שֶׁל בּוֹץ. וְשִׁיעוֹר הַטּוֹר: כְּבוֹדֵת בְּגָדִים אֱלֹה שֶׁל בּוֹץ. / 276 כְּגֹדֶל כְּהִדְיוּט לְשֵׁם: הַמֶּשֶׁךְ הַטּוֹר הַקּוֹדֵם: הִיתָה לְשֵׁם וְלִתְפָּאֶרֶת לְכוּהֵן הַגָּדוֹל וְלִהְדִּיּוּטוֹת שֶׁבִּכְהֻנָּה כֹּאחֵד. אַרְבַּעַתָּם חוּצָה: אֵךְ חוּץ מֵאַרְבַּעַת הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה. / 277 כְּלִיל תְּכֵלֶת מַעֲטָה: בְּגַד עֲשׂוֹי כּוֹלוֹ מִתְּכֵלֶת. מְעִיל צֶדֶק: הִיָּה הַמְעִיל, וְהוּא הָרֹאשׁוֹן מִבֵּין הַבְּגָדִים הַמִּיּוֹחָדִים לְכוּהֵן הַגָּדוֹל; לְשׁוֹן 'מְעִיל צֶדֶק' עַל-פִּי יֵשׁ סֵא: י; וְהַשְׁוּהָ שְׁמ' כַּח: לֵא. / 278 כְּרוֹם יָם: כְּצַבֵּעַ שֶׁל יָם; וְעִיין: קֹהוּט, עֵרוֹךְ הַשֵּׁלֶם, עֵרֶךְ 'כְּרוֹם'. גֹּאֵץ גִּוּ גְבוּהִים: וּמִתְדַמָּה בְּגָאוֹת צַבֵּעִיו לְגוֹף הַשָּׁמַיִם, לַעֲצֵם הַשָּׁמַיִם; וְנִרְאָה, שֶׁהִגְרִסָּה הַנּוֹכְחָה הִיא 'אוֹנוֹ גוֹן גְּבוּהִים', כְּלוּמָר, שֶׁצַּבֵּעוֹ כְּצַבֵּעַ הַשָּׁמַיִם, וְכֵן הוּא בְּכָל כַּהֲנָי; וְהַשְׁוּהָ סוּטָה יו ע"א: 'תְּכֵלֶת דּוּמָה לִים וִים דּוּמָה לְרִקְיעַ, וְרִקְיעַ דּוּמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד. / 279 כְּפֹל לְתוֹכוֹ בֵּית צִוְּאָרוֹ: הַשְׁוּהָ שְׁמ' כַּח: לֵב. וּמִמָּנֹה: מְנוּף הַמְעִיל עֲצֻמוֹ. / 280 כְּשִׁרְיֵין שְׁפָתוֹ: וְשָׁפְתוֹ זֶה שֶׁלְּמַעַל כְּמִין שִׁרְיֹון הִיתָה; וְהַשְׁוּהָ שְׁמ' כַּח: לֵב: 'כְּפִי תַּחְרָא', וְתִרְגוּמוֹ 'כְּפֹם שִׁרְיֹון'. מַעֲשֵׂא אֹמֶן גִּרְדִּי: מַעֲשֵׂה אֹמֶן אֹרֵג; וְהַשְׁוּהָ שְׁמ', שֵׁם, שֵׁם: 'מַעֲשֵׂה אֹרֵג; וְהִתְרַגְּמוֹ הַמִּיּוֹחָס לִיּוֹנָתָן, שֵׁם: 'עֹבֵד גִּרְדָּא'; וְהַשְׁוּהָ יוֹמָא עַב ע"ב: 'רְבִי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אִמֵּר דְּבִי ר' שְׁ תַּי: בְּגָדִים [בְּגִידֵי-כְהֻנָּה] שְׁגוּרִין אוֹתָן כְּבִרְיֵיתָן מְכִלְיָהן, וּמִשְׁרָדִּים מֵהֵן כְּלוּם. / 281 כֶּנֶת שׁוּלְיֹו: יְסוֹד שׁוּלְיֹו – אוֹ גִּי-שׁוּלְיֹו – עַל שׁוֹם הַרִימוּנִים שֶׁהָיוּ תְלוּיִים בְּשׁוּלְיֹו. וְגַן: וּפְעֻמָּן; וְעִיין שְׁמ' כַּח: לֵג-לֵד. / 282 כְּלָלִים: אֵת הַפְּעֻמּוֹת וְאֵת הַרִימוּנִים. בְּמִנִּיין...: הַשְׁוּהָ וְזָכִיר פַּח ע"ב: 'שׁוּלְיֹו כִּיצֵד? מִבֵּיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן... וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים שֶׁלֹּא פִּתְחוּ פִּיהֶן... וּמִבֵּיא שְׁבַעִים וְשִׁנִּים וְגִין שֶׁבָּהֶן שְׁבַעִים וְשִׁנִּים עֵינְבִלִין וְתוֹלָה בָּהֶן שְׁלוּשִׁים וְשֶׁשׁ בְּצֵד זֶה וְשְׁלוּשִׁים וְשֶׁשׁ מִצֵּד זֶה. הָרִי שֶׁהָיוּ קִמְדֵּי בִסְךָ-הַכּוֹל; וְהַשְׁוּהָ גַם ו' ר כֵּא: ז. / 283 כְּעֻכּוֹעַ בְּשָׂר: הַטּוֹר מִיּוֹסֵד עַל מַה שֶׁהוּבָא בְּעֵרוֹךְ, עֵרֶךְ 'כְּעֻכּוֹעַ' בְּשֵׁם ו' ר, אַחֲרֵי, יו (וְהוּא חֶסֶר בְּדַפּוּסִים שֶׁלָּנוּ); זֶה לְשׁוֹנוֹ: 'מָה אִם בְּשָׂר וְדָם שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ בֵּית חִבְרוֹ כְּמוֹהוּ צִרִיךְ לְכַעֲכֵעַ. כֵּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנָס לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה, עַל שׁוֹם וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקְּדֵשׁ. וְבוֹנוֹסְחָאוֹת שֶׁלָּנוּ בּו"ר כֵּא: ח: 'ר' יוֹחָנָן כֵּד הוּא סִלִּיק לְמִישָׁאֵל שְׁלֵמִיָּה ד'ר' חֲנִינָה הוּא מְבַעֲבַע... עַל שׁוֹם וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ. וְכֵן הוּא בְּפִסְקִיתָא דְּרַב כְּהֵנָא, כּו, קַעֲז ע"א; וְהַשְׁוּהָ בְּעֵרוֹךְ הַשֵּׁלֶם, עֵרֶךְ 'כְּעֻכּוֹעַ'. רֶם: הַקְּבִיָּה. לַעֲנֹו: לְמַשָּׁה.

פיוטי שלמה הבבלי

כְּשָׂכּוּשׁ רַע בּוֹ בְּקוֹל יְכוּפָר.

285 יָאָה מְלֹאכֶת אֶפּוֹד מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב,

יּוֹפִי חֲמִשָּׁה מָטוּה, וּקְצִיצַת פְּתִילִים.

יִקְרַת שֶׁהֶם מָפָה וּמָפָה לְחוֹבְרוֹתָיו,

יְלָדִים כְּתוּלָדוֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם מְפּוֹתַחֹת.

יְחוּסִים בְּאַחַת שָׁשָׁה, בַּעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה,

290 יִתְרָם בְּשִׁנְיָה, מְלֵאִים עוֹלִים חֲמִשִּׁים.

יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן אֶפּוֹדָה זֶר זָרוֹי,

יַעֲקֹב יִנְקָה הַפֶּצֶר אֶן וְעָמֵל.

יְקוּבֵעַ בּוֹ חֲשֵׁן יְחִישׁ חֲשָׂאִים,

יָדוֹת וּמוֹאחֲזִים מָזָה וּמָזָה לְמַחְבֶּרֶת.

295 יִרְיִית אֲבָנָיו מוֹל שְׁבָטִים לְפִתּוֹחַ,

יָרוֹק וְאֵדוּם וְשָׂאֵר מִיָּי צְבָעִים

291 אפרודי ש אפודת עמלג

285 אפוד] ליתא ע

284 קשקש ששל

דיגם: הדגים, המשיל את הפעמונים לקול כעכוע של אדם בהיכנסו לבית, ועל-כן ציווה לעשות פעמונים בשולי המעיל. / 284 כשכוש רע: לשון הרע, רכילות. בו בקול יכופר: במה שנחטא בו בקול – ממש בו יכופר; והשווה זבחים פח ע"ב: 'מעיל – מכפר על לשון הרע. מניין? יבא דבר שבקול ויכפר על הקול הרע.' / 285 יאה: נאה, יפה. מעשה חושב: שמ' כח:ו. / 286 יופי חמשה מטוה: אריג של גוי, טווי מחמישה חומרים: זהב, תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש. וקציצת פתילים: על-פי שמ' לט:ג. / 287 יקרת שהם: יקר אבני-שהם. מפה ומפה לחוברותיו: על-פי שמ' כח:ז; שתי אבני-השהם היו על כתפות האפוד. / 288 ילדים: בני יעקב, שבטי ישראל. כתולדותם: בסדר היוולדם; והשווה שמ' כח:י. פתוחי חותם מפותחות: כמו '[האבנים] מפותחות פתוחי חותם'; על-פי שמ' לט:ו. / 289 יחוסים: מסודרים לפי ייחוסם. באחת ששה: על אבן אחת ששה מבין י"ב השמות. בעשרים וחמשה: שהם עשרים וחמש אותיות. / 290 בשנייה: באבן השנייה. מלאים: בסך-הכול. עולים חמשים: מספר אותיותיהם עולה חמשים; והשווה סוטה לו ע"א: 'שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו... ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו... וחמשים אותיות היו, כ"ה על אבן זו וכ"ה על אבן זו.' / 291 ישראל לזכרון: כמו 'זכרון לישראל'; על-פי שמ' לט:ז. אפודה: מתוקנת, מוקפת; אין הניסוח הנקבי מתיישב כאן, ואולי נכונה גרסת כ"י ש 'אפודיו'. זר זרוי: בשרשרת, בור שמקיפו; על-פי תה' קלט:ג, ופירוש רש"י על-פי מנחם: 'לשון זר זהב סביב; השווה גם: צונץ, פיוט, עמ' 390. / 292 יעקב ינקה: את ישראל יטהר. הפצר און ועמל: על-פי שמ"א טו:כג; והכוונה לעבודה זרה; והשווה וי"ר יו: וכן זבחים פח ע"ב: 'אפוד לכפר על עובדי עבודת כוכבים.' / 293 יקובע בו: יושם עליו, על האפוד. חשן יחיש חשאים: חושן, הממהר לגלות או לחוש דברים נסתרים; הפייטן דורש כאן את השם 'חשן' באותיותיו; ולא מצאתי לזה סימוכין במדרשות; ויש כאן רמז לאורים ולתומים. / 294 ידות ומואחזים: ידיות; על-פי דה"ב ט:יח; והשווה שמ' כח:כו. / 295 יריית אבניו: על-פי איוב לח:ו: 'או מי ירה אבן פנתה', כלומר, קביעת האבנים. מול שבטים: כנגד מספר השבטים. לפתוח: לפתח עליהן שמותיהן. ושיעור הטור: יריית אבניו לפתוח – מול שבטים. / 296 ירוק...: השווה תרגום אונקלוס לשמ'

אדרת תלבושת

יֵשֶׁר מְחֻקָּה, שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲבוֹת.
 יֵאִיר יִשְׁלִים, כֹּרֶת וּמִוּפְלָא וּבְחֹן –
 יוֹשֵׁב שֶׁבֶת וְיֹשִׁיבֵת גְּנִים נְשָׂאִים:
 300 יְטוּ וְיֵטוּ – עוֹל קְלָקוּלָם מְתָקָן.
 יַחַד עֲמָם צִפִּירַת צִיץ, חוֹתָמוֹ:
 יוֹד הָא קוֹף דָּלֶת שִׁין,
 יְהִירִים מְשַׁקֵּעַ, יָדִים מוֹסֵר לְפִוּרְעָנוּת,
 יְחִידִים לְרִצּוֹן, לְכַפֶּרֶת עֲזוֹת מִצָּח.

305 טִלְת נָאָה, תְּכַשִּׁיט שְׁמוֹנָה אֱלֹהִים,
 טָמוֹם חֲמִשָּׁה, זָךְ זָכָה, זָכָה

299 שבת] שבט מ 304 לכפר 1 305 תכשיט] ליתא ל 306 טכוס עמלנ טכוס נ"א
 טמוש ש טימוס 1

כח:ז: 'אדם פטדה וברקת' – 'סמקן, ירקן וברקן' וכו'. / 297 'ישר מחוקה, שבטי
 ישורון: בסדר ישר היו חקוקות המלים 'שבטי ישורן'. ואבות: ושמות האבות. וזאת מחוץ
 לשמות השבטים, כדי שיהיו כל אותיות האלפבית על אבני החושן; והשווה שמ"ר לח:ט:
 'מלאת בו מלואת אבן. כיצד היו נתונים?... על אודם היה כתוב: אברהם יצחק יעקב
 ראובן... על ישפה היה כתוב: בנימין שבטי ישורן'; ועיקר הדרוש בלשון קצרה ראה
 יומא עג ע"ב. / 298 'יאיר ישלים: כינוי לאורים ולתומים שהושמו בחושן; על-פי יומא
 עג ע"ב: 'למה נקרא שמן אורים ותומים? אורים – שמאירים דבריהם. תומים – שמשלימים
 את דבריהם'. כורת ומופלא: הכרתי והפלתי, ואף הם כינויים לאורים ולתומים;
 על-פי ברכות ד ע"א: 'אלו האורים והתומים... ולמה נקרא שמם כרתי ופלת?
 כרתי – שכורתים דבריהם; פלתי – שמופלאים דבריהם'. ובחון: גם זה כינוי לאורים
 ולתומים, שבחונים הם בנבואותיהם; ולא מצאתי לזה סימוכין באגדה. / 299 'יושב שבת:
 כינוי למלך, והיא לשון קצרה במקום 'יושב בשבת תחכמוני'; על-פי הנאמר בדוד
 בשמ"ב כג:ח; בתקופת הגאונים מציין הכינוי את ראש הישיבות. וישיבת גנים: כינוי
 לסנהדרין; והשווה אצל ר' אליה בר שמעיה: 'אבדו חכמי גוית יושבי גנים', ולא מצאתי
 סמך לכינוי במדרשים; והשווה משנה יומא ז:ה: 'ואין נשאלין בהם [באורים ותומים]
 להדיוט, אלא למלך, לבית דין ולמי שהציבור צריך לו'. / 300 יטו: אם יטו מן הדרך
 הנכונה 'ימין ושמאל. ויטו: או אם יטו משפט. עול קלקולם מתקן: האורים והתומים
 מתקנים מעמסת קלקולם; ואולי יש לנקד עוֹל. / 301 'יחד עמם: יחד עם ג' הבגדים שכבר
 החכרו. צפירת ציץ: כתר הציץ; על-פי יש' כח:ה: חותמו: חותם הציץ, האותיות
 החקוקות בו. / 302 'יוד הא...: האותיות 'יה קדש'; והשווה סוכה ה ע"א: 'תניא, ציץ
 דומה כמין טס... וכתוב עליו ב' שייטן: יוד הא מלמעלה וקדש ל מלמטה'. / 303 משקע:
 מוריד; נושא המשפט 'הציץ'; והשווה במ"ר כב:ה: 'אמר משה לפנחס ולאנשי הצבא:
 יודע אני שבלעם הרשע הוא שם... ואותו רשע אם תראו אותו עושה כשפים ופורה באויר
 העולם, הראו לו את הציץ... והוא נופל'. / 304 'יחידים לרצון: לרצון לישראל,
 בשיכול מלים. 'יחידים' כינוי לישראל; על-פי תה' סח:ז: לכפרת עזות מצח: השווה
 וי"ר י:ו: 'ציץ – מאן דאמר על עזי פנים, מאן דאמר על המגדפין'. / 305 טלת נאה:
 בטלית נאה זו של בנדי-כהונה. תכשיט שמונה אלה: בתפארת אלה שמונה בגדים. /
 306 טמום: רוב כתבי-היד גורסים כאן 'טכוס', הוא לשון פאר וקישוט. טכוס חמשה:
 לפאר חמש העבודות שהוא חייב בעשייתן ביום-הכיפורים; ואולי נכונה הגירסה 'טימוס',
 כלומר, ספר, כרך; 'טימוס חמשה' כינוי לתורה, ר"ל, לפי מצוות התורה וכו'. זך: כינוי

פיוטי שלמה הבבלי

טַפֶּשׁ טוֹפֶשֶׁה. עוֹטָף וְעוֹטֵר וְהוֹלְמָתוֹ;
טָעוֹן בְּלוֹבֶשֶׁה קָדוֹשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם.
טוֹרַח עֲבוֹדוֹת הַכֶּשֶׁרֶן לְבַד בּוֹ.
310 טָלָה קוֹרֵץ וּמִצָּה מְרִיקָה. בְּאַחַת,
טָס וְהִקְטִיר בֵּין דָּם לַנִּירוֹת,
טִיִּיב תַּמְשָׁה, הַפְסִיק, וְהִקְרִיב אֶרְבָּעָה.

טִירַת רְבוּעַ עֲשׂוֹר בְּקָדוֹשׁ בָּא,
טוֹהֵר-קָדוֹשׁ שָׁנָה פֶּשׁוּט פֹּז,
315 טָבֵל וְנִסְתַּפֵּג, לִבֶּשׁ לִבָּן וְקִדְשׁ,
טִיִּיל לִפְרוֹ, לְכַפֶּרֶת דְּבָרִים בַּעֲדָהּ.

307 טפֶּשׁ [טפֶּשׁ מַג / טופֶּשֶׁה] תופֶּשֶׁה ג / עוֹטֵר עוֹטָף עֲשִׂמְלֹן
309 טוֹרַח [טוֹרַח שׁ 310 וּמִצּוֹת רַל / כֹּאחַת שַׁעַל בֹּאחַר ג / 313 בַּעֲשׂוֹר ג / בְּקִדְשׁ] בַּחֲצֵר קוֹדֶשׁ
עֲשִׂמְלֹן בְּקוֹדֶשׁ כ 314 קִדְשׁ ג

לכוּהֶן הַגְּדוֹל. זָכָה: שָׁב אֶל 'טֹלַת נָאָה' שְׁבִטוֹר הַקּוֹדֶם. 306–307 וּזְכָה טַפֶּשׁ טוֹפֶשֶׁה:
וּכִיפֵר בָּהֶם עַל יִשְׂרָאֵל הַחוּטָאִים; 'טַפֶּשׁ' לִשׁוֹן חֹטָא. עוֹטָף וְעוֹטֵר: הַכּוֹהֵן מִתַּעֲטָף
וּמִתַּעֲטֵר (הַשּׁוּוֹה לִשׁוֹן בְּרֻכּוֹת-הַשֹּׁחַר) בְּאוֹתָהּ טֹלִית נָאָה. וְהוֹלְמָתוֹ: וְהִיא הוֹלֵמַת אוֹתוֹ. /
308 טָעוֹן בְּלוֹבֶשֶׁה: הוּא חִיִּיב כִּשְׁהוּא לִיּוֹבֵשׁ אוֹתָהּ; 'בְּלוֹבֶשֶׁה' שְׁבָה אֶל 'טֹלַת'. קָדוֹשׁ יָדַיִם
וְרַגְלָיִם: רַחֲיִצַּת יָדָיו וְרַגְלָיו, שְׁכֹל-אֵימַת שֶׁהִיא הַכּוֹהֵן הַגְּדוֹל מַחְלִיף בְּגָדָיו הֵיא הִיא מִקְדֵּשׁ
יָדָיו וְרַגְלָיו פַּעַמִּיִּים, פַּעַם בַּפֶּשֶׁט אוֹת הַיָּשִׁים וּפַעַם בְּלִבְשׁוֹ אוֹת הַחֲדָשִׁים. / 309 טוֹרַח
עֲבוֹדוֹת: מַעֲמַסַּת עֲבוֹדוֹת הַיּוֹם. הַכֶּשֶׁרֶן לְבַד בּוֹ: הַכֶּשֶׁרֶן תְּלוּי בַכֶּךְ שִׁיעֶשֶׂה אוֹתוֹ לְבַדּוֹ;
הַשּׁוּוֹה יוֹמָא לִב ע"ב: 'כָּל עֲבוֹדוֹת יוֹם הַכִּיפּוּרִים אֵינָן כְּשֵׁרוֹת אֵלָא בּוֹ'. מִכָּאֵן וְאֵילָךְ בָּא
תִּיאֹר הַעֲבוֹדוֹת עֲצֻמָּן. / 310 טָלָה קוֹרֵץ: אֵת טֹלָה הַתְּמִיד שֶׁל שָׁחַר הוּא שׁוֹחֵט. וּמִצָּה
מְרִיקָה: וְהַמְרִיקָה (סִיּוֹם הַשְּׁחִיטָה עַל-יָדֵי אַחֵר) מִצָּוָה הִיא; הַשּׁוּוֹה מִשְׁנֵה יוֹמָא ג: ד; וְעִיִּין
גַּם יוֹמָא לִג ע"א: 'לִמָּה לִי לִמְרַק? – מִצָּוָה לִמְרַק'. לִפִּי נֹסַח הַמִּשְׁנָה אֲפֻשֶּׁר, שֶׁצִּירִיךְ לִגְרוֹס
כָּאֵן 'מִצָּוָה – מְרִיקָה בֹּאחַר', וְכֵן נֹסַח כ"ג; לִפִּי הַנּוֹסַח שֶׁלֵּנוּ יוֹרֵדֶת מִלַּת 'בֹּאחַת' אֶל
הַטּוֹר שְׁלֹאחֶרִיָּה. בֹּאחַת: בְּמַהֲרִית, בְּקִפְצָה אַחַת. / 311 טָס: רֵץ. וְהִקְטִיר – אֵת קִטּוֹרֶת
הַשָּׁחַר. בֵּין דָּם לַנִּירוֹת: בֵּין זְרִיקַת דָּם הַתְּמִיד לַהֲטַבַּת הַנִּירוֹת; וְהַשּׁוּוֹה מִשְׁנֵה יוֹמָא ג: ד;
הַהֲקַטְרָה הִיָּתָה נַעֲשִׂית 'בֵּין דָּם לַנִּירוֹת' (יוֹמָא לִד ע"א). / 312 טִיִּיב חֲמִשָּׁה: הִיטִיב חֲמִישָׁה
נִירוֹת. הַפְסִיק: הַפְסִיק אֵת הַהֲטָבָה, שֶׁהָיָה שְׁבָעָה נִירוֹת הָיוּ, וְהוּא אֵינוֹ מִיטִיב אֵלָא חֲמִישָׁה.
וְהִקְרִיב אֶרְבָּעָה: וְהִקְרִיב לְמוֹזֶבֶת אֶרְבָּעָה דְּבָרִים, וְהֵם קֶרְבֵּן הַשָּׁחַר: אֵת הָרֹאשׁ, אֵת
הָאֲבָרִים [שֶׁל תְּמִיד הַשָּׁחַר], אֵת הַחֲבִיתִין וְאֵת הַיֵּין (מִשְׁנֵה יוֹמָא ג: ד). / 313 טִירַת רְבוּעַ:
אֶל הַיִּכָּל הַמְּרֻבָּע, וְהוּא הַקּוֹדֶשׁ. עֲשׂוֹר בְּקָדוֹשׁ: כְּמוֹ 'בְּקִדְשׁ עֲשׂוֹר', בְּשִׁיכּוֹל מִלִּים,
כְּלוֹמֵר, בַּעֲשֶׂרָה קִידוּשִׁים, שֶׁהַכּוֹהֵן הַגְּדוֹל מִקְדֵּשׁ עֲשֶׂר פַּעַמִּים אֵת יָדָיו וְאֵת רַגְלָיו בְּיוֹם-
הַכִּיפּוּרִים. כְּתִיב-יָד גּוֹרִסִים בְּמָקוֹם הַתִּיבּוֹת 'עֲשׂוֹר בְּקָדוֹשׁ' אֵת הַתִּיבּוֹת 'בַּחֲצֵר קוֹדֶשׁ',
כְּלוֹמֵר, בַּחֲלָקוֹן הַמְּקוֹדֵשׁ שֶׁל בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ; בְּרֵם, חוֹק הַקְּרִיאָה הַקִּשָּׁה מַחֲיִיב אֵת גִּירַסַּת
הַדְּפוּסִים וְכֵן אֵת מִשְׁחַק-הַמִּלִּים 'רְבוּעַ-עֲשׂוֹר'. / 314 טוֹהֵר-קָדוֹשׁ שָׁנָה: חֹזֵר עַל
טַהֲרַת קִידוּשׁ הַיָּדִים וְהַרְגָלִיִּים. פֶּשׁוּט פֹּז: לַפֶּשֶׁט מַעֲלִיו אֵת בְּגָדֵי-הַזֹּהֶב, שֶׁבָּהֶם עָשָׂה
אֵת קֶרְבֵּן הַשָּׁחַר. / 315 וְקִדְשׁ: הַשּׁוּוֹה מִשְׁנֵה יוֹמָא ג: ו; 'הִבְיָאוּהוּ לְבֵית הַפְּרוּוֹה, וּבְקִדְשׁ
הִיָּתָה, [לְטַבּוֹל שֶׁם]... קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפֶשֶׁט... יֵרֵד וְטַבֵּל עֲלָהּ וְנִסְתַּפֵּג, הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי
לִבָּן, לִבֶּשׁ וּקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו'. / 316 טִיִּיל לִפְרוֹ: הֵלֶךְ לִפְרֵה-הַחֲטָאֹת שְׁלוֹ. לְכַפֶּרֶת
דְּבָרִים בַּעֲדָהּ: לַהֲמוֹדוֹת עָלָיו, כְּדִי לְכַפֵּר עַל עֲצֻמּוֹ; הַשּׁוּוֹה מִשְׁנֵה יוֹמָא ג: ח; וְעִיִּין גַּם

אדרת תלבושת

וכך היה אומר וכו'

והכהנים והעם וכו'.

טירוני כהונה, כמכין עם תלמיד,

טופסו בשם, חבל חוט משולש –

טופלו לשעירים, וקלפי חול וחסכון

טמומת כיוון, מחזקת אך שתים. 320

טרף בה והעלה שני גורלות

טוב טעם; של זית, אגוז ואשכרוץ.

טסי זהב עשן בן גמלא,

טבוע גמולו לזכר ברכה ושבח.

325 חרוטי מכתב: אחד – כתבו: לשם.

חקת שני: כתוב עליו לעזאזל.

חבל שפר ושימת אות לטובה,

חן בהשכל – וגורל שם מיומן.

317 כמבין לנכח 318 חבל] ליתא עמלן 319 השעירים ג / החשכון כ 320 טמומת מ

322 טרב] טיב עמש 328 כהשכל עמלן / מיומן] מזומן ג

יומא מ ע"ב: 'רבי שמעון אומר: "לכפר עליו" – בכפרת דברים הכתוב מדבר.' / 317 טירוני כהונה: גדולי כהונה. כמכין עם תלמיד: יש לגרוס 'כמבין' (על-פי דה"א כה:ח), כלומר, כרב עם תלמידיו; והשווה יומא לו ע"א: 'הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו. אמר רבי יהודה: המהלך לימין רבו הרי זה בור. תנן – הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו, ועוד תניא: שלשה היו מהלכין בדרך – הרב באמצע, גדול בימינו וקטן משמאלו.' / 318 טוכסו בשם: קושטו, או – כמשמעות הראשונה של המלה – סודרו, נסתדרו שלושתם בשם ה'. חבל חוט משולש: ודומים היו לחבל שזור מג' חוטים; הצירוף על-פי קה' ד: יב. / 319 טופלו: נטפלו, נתקברו. לשעירים: אל שני השעירים, שאחד מהם נועד לה', והאחר – לעזאזל. וקלפי: מלת 'טופלו' יורדת עד הנה; או: ובידם קלפי – להגרלה. חול וחסכון: והקלפי של חולין היתה וחסכונית, של עץ; והשווה יומא לט ע"א: 'אמר רבא, קלפי של עץ היתה ושל חול היתה... ונקדשה! אם כן הוה לה כלי שרת של עץ, וכלי שרת דעץ לא עבדינן. ונעבדה דכסף, ונעבדה דזהב? התורה חסה על ממונם של ישראל.' / 320 טמומת כיוון: סתומה, כדי לא לתת מקום לכיוון, כלומר, הקלפי היתה עשויה כך שהכוון הגדול לא יוכל לכוון להוציא אחד מן הגורלות; והשווה יומא לט ע"א: 'למה לי טרף בקלפי?... כי היכי דלא ליכיון ולישקול.' מחזקת אך שתים: ולא היה בה מקום אלא לשתי ידיים; השווה יומא, שם: 'ואינה מחזקת [הקלפי] אלא שתי ידיים.' / 321 טרף בה: חטף מתוך הקלפי. / 321–322 והעלה שני גורלות טוב טעם: והעלה הכותן הגדול שני גורלות בידיו; ואולי אין כאן פסיחה וטוב טעם' שייך לשלאחריו. של זית, אגוז ואשכרוץ: הגורלות היו של זית, של אגוז או של אשכרוץ; השווה יומא לו ע"א: 'לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו שהוא של זהב – יכול אף זה כן? תלמוד לומר: גורל גורל, ריבה, ריבה של זית, ריבה של אגוז, ריבה של אשכרוץ.' / 324 טבוע גמולו: חקוק וקבוע גמולו; והשווה משנה יומא ג: ט. / 325 חרוטי מכתב: חקוקים היו הגורלות בכתב. / 326 חקת שני: דין השני. / 327 חבל שפר: חלק טוב, כמו 'מה טוב חלקנו'; על-פי תה' טו:ו. ושימת אות לטובה: וסימן טוב. / 328 חן בהשכל: אם היה הכהן

פיוטי שלמה הבבלי

חָשׁוּב הַמִּימִין יִצְהִיל: 'בְּגָאוֹן־הֶשֶׁם,
 חֶזֶק יְמִינָהּ אִישִׁי כְּהֵן גָּדוֹל! 330
 חֶלֶף – 'שְׁמָאל' מִשְׁנֵה הַמִּשְׁמָאֵל יִגִּיד.
 חֹהָהּ 'לִיִּי' וְזוֹ אַחַת מֵעֶשֶׂר.
 חֲבִילַת זְהוּרִית קָשֶׁר בְּרֹאשׁ הַמִּשְׁתַּלַּח,
 חֲבִירוֹ, מְלֶהֱתַעֲרֵב, סִימָן בֵּית הַשְּׁחִיטָה.
 חָף חֵב לְזֻכּוֹת בְּמִדַּת הַדִּין, 335
 חוֹזֵר לְפָרוֹ, עָלָיו וְעַל אָחָיו:
 וְכַךְ הִיָּה אוֹמֵר כּוֹ
 וְהַכֹּהֲנִים וְהָעַם וְכוּ'.
 חֲטוּי חֲטָאֵת שְׁחָטוּ וְהַמְרִיס דָּם
 חוּץ לַהֵיכָל, עַל הָרֹבֶד הָרְבִיעִי.
 חֲטָף מַחְתָּה אֲדוֹמַת פְּרוּיִם, חֲמִשִּׁים,
 חֶשׁ לַחֲצִצּוֹן, לְצַד סְמוּךְ לְפָנִים, 340
 חֲתָה יִרְדַּד וְהִנִּיחַ בְּרֹבֶד עֲזָרָה.

329 המימין] המאמין ע 337 דמו ל 339 אדומת] ארוכת עשמלנ 341 העזרה עשמלנ

הגדול משכיל בחן; והשווה מש' ג:ד. וגורל שם מיומן; והגורל שעליו שם ה' עולה לו בימינו. / 329–330 בגאון ה' חזק ימינה: הרם ימינה לכבוד ה'; והשווה משנה יומא צהלה. / 331 חלף: ואם להיפך, אם עלה של שם בשמאלו. 'שמאל': הגבה שמאלך! משנה המשמאל יגיד: יאמר לו המשנה העומד משמאלו, והוא ראש בית-האב; ועיין משנה יומא ד:א, בהמשך הדברים. / 332 חוה: אמר הכהן הגדול. 'ליי': והגה את השם באותיותיו. וזו אחת מעשר: זו אחת מעשר הפעמים שהכוהן הגדול מזכיר את השם ביום-הכיפורים; השווה יומא לט ע"ב: 'תנו רבנן, פ' פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום... ואחד בגרלות'. / 333 חבילות זהורית: חבל של זהורית. קשר: כדי לסמנו. המשתלח: השעיר המשתלח. / 334 חבירו: לשעיר השני. מלהתערב: כדי שלא יתערבו זה בזה. סימן: ציין בלשון של זהורית. בית השחיטה: את צווארו; השווה משנה יומא ד:ב. / 335 חף: החף מפשע, הכהן הגדול. חב לזכות: כדי לכפר על החייבים. / 336 השווה משנה יומא ד:ב: 'בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו ומתודה'. / 337 חטוי חטאת: את הקרבן המובא לטהר מן החטא, כלומר, את החטאת, והוא הפר שהתודה עליו שנית. והמריס דם: ונתן דמו לממסר, שיהא בוחש בו שלא יתקשר. / 338 על הרובד הרביעי: על המדרגה הרביעית שבין העזרה להיכל; והשווה משנה יומא ד:ג. / 339 חטף: לקח. מחתה אדומת פרוי: מחתה שהיתה של זהב פרויים אדום; השווה יומא מה ע"א: 'תניא נמי הכי – בכל יום היה והבה [של מחתה] ירוק, והיום [ביום-הכיפורים] אדום, והיינו זהב פרויים, שדומה לדם פרויים'. חמשים: שמשקל הקטורת שהיו מקריבים בה היה של חמשים דינר. / 340 חש לחיצון: מיהר למזבח החיצון שבעזרה. לצד סמוך לפנים: אל אותו צד של ראש המזבח שהיה סמוך למרכוז. / 341 שיעור הטור: חתה מן הגחלים ושם במחתה, ירד מעל המזבח והניח את המחתה עם הגחלים על הרובד שבין העזרה להיכל, ששם היה עומד גם הממסר ובוחש בדם הפר; והשווה משנה

אדרת תלבושת

חֲבֵרְתָּהּ הוֹצִיא גְדוּשָׁה, וְכַף רִיקָנִית,
חֶפֶן וְנֶתן מֵלֹא חֶפְנִיו בְּכָף –
חֹבֶת הַיּוֹם: דְּקָה מִן הַדְּקָה.

345 זְמַן מַחְתָּה לְיָמִין, וּשְׂמָאל – בְּזָךְ,

זָרַד מִתְּנִיו כְּגִבּוֹר וְאִישׁ חָיִל;
זַע בְּהִיכַל בֵּין שְׁלָחַן לַפּוֹתֵל,
זוּחַל לַפְּרוּכָת, מְקוֹם פְּרִיפַת חֲצוֹנָה,
זוּ מִזָּה וּמִזָּה זוּ מִתְּוֹכֹתָיו.

350 זָו וּמִצָּפִין, פּוֹרֵף עוֹד פְּנִימִית,
זוּג שְׂמָאלוֹ עִם הַפְּרוּכָת וְהַדְּרִים.
זַח וְהִצִּיעַ עַד מְקוֹם אֲרוֹן
זִיקַת מַחְתָּה: בְּעַד אֲרוֹן, דְּדִיו,

346 זרד [זרד] זרז עמלנכ / איש עמנ 348 פריפת] פריצת מ 351 זוג מנכ 352 זח] זע ש
353 זיקת] זיקת לנ זיקת עמ / בעוד עמנ / ובדיו עמלנ בדיו ש

יומא ד:ג. / 342 חֲבֵרְתָּהּ הוֹצִיא: הוציא מחתה אחרת. גְדוּשָׁה: מלאה קטורת. וְכַף רִיקָנִית: והוציא גם כף ריקה; והשווה יומא מז ע"א: 'דתניא, הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדולה של קטורת מלשכת בית אבטינס'. / 343 חֶפֶן...: חפן קטורת מן המחתה הגדושה ושם אותה בכף הריקנית; והשווה משנה יומא ה:א. / 344 חֹבֶת הַיּוֹם: מצוות יום-הכיפורים. דְּקָה מִן הַדְּקָה: השווה משנה יומא ד:ד. / 345 זְמַן...: כיוון לקחת את המחתה מימינו, ובשמאלו – את הכף. / 346 זָרַד: חיזק; והשווה יומא מז ע"א: 'כל הנשים זרדו, זרד אמא עלה לגג'. ואולי נכונה הגירסה 'זרד'; והשווה יומא, שם: 'וכדרבי אבהו, דרבי אבהו רמי כתיב ותורני חיל למלחמה, וכתיב ותאורני חיל למלחמה. אמר דיד לפני הקב"ה: רבש"ע, זריתי וזרונתי'. שני המאמרים נזכרים בהקשר של הקטרת הקטורת. / 347 זַע: הלך. בֵּין שְׁלָחַן לַכּוֹתֵל: השווה תוס' יום-הכיפורים ג:ד. 'נכנס ומהלך בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה, המזבח היה לפניו ממנו, שולחן נתן בצפון משליש הבית ולפנים משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה'. / 348 זוּחַל: הולך ומתקרב. מְקוֹם פְּרִיפַת חֲצוֹנָה: עד המקום שהפרוכת החיצונה היתה פרופה שם, כלומר, כפולה, כדי לעשות פתח להיכנס; והשווה משנה יומא ה:א. / 349 זוּ מִזָּה: הפרוכת החיצונה מצד אחד. וּמִזָּה זו: ומצד שני הפרוכת הפנימית. מִתְּוֹכֹתָיו: מאמצעיותו, שהוא היה מהלך באמצע, בין שתי הפרוכות; השווה משנה יומא ה:א (צונץ, פיוט, עמ' 377). / 350 וּמִצָּפִין: לצד צפון, אל מקום פריפת הפרוכת הפנימית, שהוא בית הכניסה לקודש-הקודשים. פּוֹרֵף עוֹד פְּנִימִית: ופורף עוד את הפרוכת הפנימית בהיכנסו. / 351 זוּג: לא מצאתי פירוש למלה זו; חלק מכתב-היד קוראים 'זוג'; ואולי יש לנקד זִוּג, כלומר, הדביק. עִם הַפְּרוּכָת: אל הפרוכת הפנימית, והוא כבר שרוי בקודש-הקודשים. וְהַדְּרִים: והלך מצפון לדרום להגיע אל אמצעית קודש-הקודשים; והשווה משנה יומא ה:א. / 352 זַח: נע; מלשון 'זלא יזח החושן' (שמ' כח:כח). / 353 זִיקַת מַחְתָּה: את אש המחתה, כלומר, את המחתה הנוערת. בְּעַד אֲרוֹן: אצל הארון; ונראה, שגירסת ע, מ ו נ נכונה כאן, וצ"ל 'בעוד ארון', כלומר, קודם שנגנו הארון. דְּדִיו: בין שני בדי הארון, שהיו בולטים מבעד לפרוכת כדדים של אשה; השווה יומא גז ע"א: 'יראו ראשי הבדים... הא כיצד? דוחקין ובלוטין ויוצאין בפרכת ונראין כשני דדי אשה'; וכן

פיוטי שלמה הבבלי

זִירוּ כְּנָנֻז – שֶׁן סֵלַע כְּבָדִים.
 355 זָכוּר לְצָבוֹר קְטָרֶת פְּנִימָה – חוּצָה,
 זְהִיר הַשְּׁמֶר, הַקּוֹת בְּמוֹ אֵשׁ.
 יָרוּ מִקֵּל עֶשֶׂן מִתֵּמֶר,
 זֹקֵף וְעוֹלָה, מִמֶּשֶׁמֶשׁ כְּתָלִים וַיִּוֶּרֶד.
 זֶן עֵינָיו כּוֹבֵשׁ, יָרָא מִהַבֵּיט:
 360 זְכִיּוֹת וּמִצּוֹת, חֲבִילַת תַּחְבּוּלוֹת עֲמוֹ.
 זֹרוּ וַיֵּצֵא דֶרֶךְ בֵּית כְּנִיסָתוֹ,
 זֹעֵק קֶצְרָה עַת מִרְפָּא מִלְּהַבְעִית:
 זֹל וְשָׁבַע מֶשֶׁם חֶפֶר אוֹכֵל
 זֶמֶן לִכְלָל, לִמְרַחֵק עֵינָיו יִבִּיטוּ.

365 יָדֵם פֶּר מְמָרֶס הַמִּצִּיא לוֹ,
 וְשָׁנָה לְמָקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם,

363 ושובע עשמ

357 ענן עשן עשמנו

354 בבדים עמנו בבדים נ"א דדיו ש

366 ושינה עשמלנ

משנה יומא ה: א. / 354 זירו: כתרו של ארון ותפארתו. כנגזז: משעה שנגזז. שן סלע כבדים: השווה משנה יומא ה:ב: 'משניטל הארון, אבן היתה שם... ושתיה היתה נקראת... ועליה היה נותן.' / 355 זכור לצבור קטרת: נזכר לשים את הקטורת על הגחלים שבמחתה. פנימה – חוצה: החל במקום הרחוק ממנו ביותר, מן הפנים החוצה; השווה משנה יומא ה:א: 'ימא נב ע"ב עד נג ע"א: 'צוברת פנימה שהיא חוצה לו.' / 356 זהיר השמר הכות: הוא נוהר להישמר, פן ייכוהו; ועיין יומא נג ע"ב: 'מלמדין אותו: הוהר שלא תתחיל [לצבור] מפניך, שמא תכווה.' / 357 זרוז: בוריות, מיד. מקל עשן ענן מתמר: מיתמר עשן ענן הקטורת כמין מקל. / 358 זוקף: ענן העשן. ועולה: עד שמי הקורה. ממשמש כתלים: אחר-כך הוא מתפשט על-פני הכתלים וגדבק בהם. ויורד: השווה יומא נג ע"א: 'נתן בה עיקר [שורש] מעלה עשן – היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה. כיוון שמגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן.' / 359 זון עיניו כובש: הכוהן הגדול כובש את עיניו מלהסתכל, לבל יזין אותן. ירא מהביט: על-פי שמ' ג:ו. לא מצאתי לזה מקור; ברם, כך גם ב'אתה כוננת' האנונימי: 'טמטם עיניו ושב לאחוריו.' / 360 זכיות ומצות: מצוות ומעשים טובים. חבילת תחבולות: חבילה, מטען של תחבולות-סניגוריה. עמו: עם הכוהן הגדול, בשעה שהוא עומד בקודש-הקודשים; על-פי וי"ר כא: ה-ו: 'כי בתחבולות תעשה לך מלחמה' [מש' כד:ו]. ... ר' יודן פתר קריה בכהן גדול בכניסתו לבית קדש הקדשים: חבילות חבילות שלמצוות יש בידו.' / 361 זורז: נודדו. דרך בית כניסתו: כדרך שנכנס; השווה משנה יומא ה: א. / 362 זועק קצרה: מתפלל תפילה קצרה. עת מרפא מלהבעית: מליצה על-פי יר' יד: יט; והשווה משנה יומא ה:א. / 363 הטור ושל אחרי מבוססים על איוב לט: כט. זול ושב: לקראת זול ושובע. / 363–364 משם חפר אוכל זמן לכל: משם, ממקום תפילתו, ביקש שיהיו מזונותיהם של ישראל מזומנים; ועיין וי"ר כ: ד: 'משם חפר אוכל – משם [מבית קודש-הקודשים] היה מאלל אוכל כל ימות השנה. למרחוק עיניו יביטו – מראש השנה היה יודע מה בסופה' וכי'. / 365 שיעור הטור: הממרס מסר לו את דם הפר, שהיה ממרס בו על הרובד הרביעי שלא יקרוש. / 366 ושנה: וחזר שנית. למקום: לקודש-

אדרת תלבושת

וְעוֹמֵד וּמִזָּה: וְלֹא מִטִּיף חוֹרֵק.
וְהִזָּה בְּאַצְבָּע יְמִינִית מְיוֹמֶנֶת יָמִין,
וְאַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה סוֹפֵר,
370 וּמִצְדִּיד כְּמַצְלִיף וְלֹא כְּמַתְכֵּן לְכוּן,
וְאַחַת מוֹנֶה בְּכָל אַחַת וְאַחַת.
וְגַמֵּר וְיִצָּא וְהִנִּיחַ בֶּכֶן הַזֶּהָב,
וְכֵה יוֹסִיף שְׁעִיר חֲטָאת עֵם,
וְשָׁחֲטוּ וְחָטְאוּ כְּמִשְׁפֵּט וּמִסְפֵּר עֵם.
375 וְהִשְׁלִים חוֹק וְלֹא הִפִּיל דָּבָר,
וְהִנִּיחַ בְּשָׁנִי. וְיֵז דָּם פֶּרֶר,
וּמְחוּץ לְפִרוּכֶת כְּנֶגֶד אֲרוֹן קֶם,
וּבְמִדָּה פְּנִימִית – מִדָּה חֲצוֹנָה לְפִרוּכֶת.
וְהִנִּיחַ, וְנָטַל, וְסִיִּים שְׁנִיָּהֶם שְׁוִים,
380 וְדָם בְּדָם עִירָה, עִירֵב כְּאַחַת,
וְקִדֵּשׁ וְטָהַר בְּרִבּוּעַ וְרוֹם שְׁלֹשׁ,

378 וכמדה ש וכמדה עמלנכ

376 ויז ומזה מלנ

374 פר שמ 372 זהב עשמל

381 ורום קומה ל קומת עשמנ

הקודשים. / 368 באצבע ימנית מיומנת ימין: באצבע הימנית, שהיא הזריזה, המיומנת, שבאצבעות ימינו; והשווה ספרי, חוקת, קכג: 'הואיל ונאמרו אצבעות בתורה סתם, ופרט לך הכתוב באחת מהם שאינה אלא ימנית, אף פורטני כל אצבעות שבתורה שלא יהיו אלא ימנית, המיומנת שבימין, הרגילה שבאצבעות'. ובתוס' זבחים וי: 'וטובל אצבעו המיומנת שבימין'. / 370 ומצדיד: כמו 'ומצדד'; והשווה יומא נה ע"א: 'כשהוא מזה למעלה מצדיד ידו למעלה'. כמצליף: כמי שמכה בשוט, באקראי. ולא כמתכוון לכוון: ולא כמי שחושב לכוון. / 371 ואחת: את ההזאה הראשונה שלמעלה. בכל אחת ואחת: השווה יומא נה ע"א: 'הזאה ראשונה צריכה מניין עם כל אחת ואחת'. / 372 וגמר: את ההזאות. והניח: את הדם; והשווה לטורים האחרונים משנה יומא נה:ג. / 373 שיעור הטור: וכן יעשה לשעיר החטאת אשר לעם, והוא השעיר אשר עלה עליו הגורל לה'. / 374 וחטאו כמשפט: וטיהרו כדן. ומספר עם: ומספר ההזאות בדמו כמספר ההזאות מדם פרושלו. מלת 'עם' אין בידי לפרשה כאן, ואולי היא טעות; המפרש במחזור רומניא קרא כנראה, 'ומספר הראשון'; גירסת ש"ו היא 'ומספר פר', והיא מובנת. / 375 והשלים חוק: ומילא את ההלכות הכרוכות בזה. ולא הפיל: ולא החסיר דבר (שמ"א ג:יט). / 376 והניח: את הדם אחר ההזאה. בשני: על הכן השני שבהיכל; והשווה משנה יומא נה:ד. ויז דם פר: אחר-כך היה מדם הפר, שממנו כבר היה בקודש-הקודשים. / 377 שיעור הטור: וקם מחוץ לפרוכת, כנגד הארון, כשהוא מכוון פניו מול הארון שבקודש-הקודשים. / 378 ובמדה פנימית: נראה שצ"ל 'וכמדה פנימית', וכן הוא בכתב-היד. שיעור הטור: וכמידת ההזאה הפנימית, בקודש-הקודשים, כן מידת ההזאה שמבחוץ, כלומר, אחת למעלה ושבע למטה. / 379 שיעור הטור: והניח את דם הפר, ונטל את דם השעיר ועשה בשניהם אותו הדבר, כלומר, גם מדם הפר היה על הפרוכת מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה. / 380 ודם בדם עירה: אחר-כך ערבב את דם הפר ואת דם השעיר. / 381 וקדש וטהר: בהזאה. ברבוע: מובח-הזהב (שמ' לו:כה). ורום שלש: שקומתו שלוש אמות – לפי פשוטו; אלא שבפסוק הנ"ל כתוב 'ואמתיים קומתו'. קומתו של

פיוטי שלמה הבבלי

וְהַנְשָׂאָר בָּדָם – לִיסוּד מַעֲרָבִי הַחֲצוֹן.
וְכָלָה מִכְפָּר, וּבָא בְּמַעֲמַד חַי,
וַיְדוּי דְּבָקִים לְאֵל חַי הֶרְצָה.
וְכַךְ הִיָּה אוֹמֵר וְכוּ'
וְהַכְהֲנִים וְהָעַם וְכוּ'.

385 הַטְעִינוּ מִשּׁוּי בּוֹכֵר, קָלוֹת וַחֲמוּרוֹת,

הַמְדַּבְּרָה שֶׁלְּחֹ בִיד עֲתִי לְצוֹק,
הַר קָשָׁה, גּוֹיָרָה, לֹא נוֹשֶׁבֶת,
הַמֶּלֶךְ כְּדָתוֹ, כִּי כֵן יִסַּד.
הוּא אָמַר – וְשִׁלְטוֹן דְּבָר מֶלֶךְ.

390 הוּא צִוָּה, יַעֲצֵן – וּמִי יִפֹּר?

הָאֲדוֹן יִי גּוֹיָרָתוֹ מִי יִשִּׁיבָנָה?
הֶרְהוּר לְעֶקְבֹב – רִשּׁוֹת לֹא נִתְּנָה.
הַכֹּל כְּשִׁרְיָן: זֶר, בְּטוּמְאָה וּבִשְׁבָּת;
הַיְדוּר וּמַעֲלָה מְנַהֲיִי סְלִסּוּל קָבָעוּ.
395 הָבֵא, בִידוֹ מְזוּמָן וּמְסוּר לוֹ,

385 בוכר] כובד עשמלנכ 386 ביד] איש נוסף עשמלנכ 388 בדתו שמ 391 ומי עשמלנכ
393 כשרים עשמ / בטומאת ש

המזבח החיצון היתה של שלוש אמות (שמ' כז: א). אך אין הוא עניין לכאן, ואין בידי ליישב; והשווה משנה יומא ה: ה. / 382 בדם: כמו 'מן הדם'. ליסוד מערבי: של המזבח החיצון (משנה יומא ה: ו). / 383 שיעור הטור: ואחרי סיים לכפר על המזבח בא אצל השעיר החי, והוא השעיר המשתלח. / 384 וידווי דבקים: את וידוים של ישראל הדבקים בה' (דב' ד: ד). לאל חיי הרצה: אמר לפני הקב"ה. / 385 הטעינו: העמיס על השעיר המשתלח. משווי: מטען. בוכר: צ"ל 'כובד', כניסת כתבי-היד. קלות וחמורות: עבירות קלות וחמורות. / 386 ביד עתי: כמו 'ביד איש עתי' (וי' טז: כא). / 387 גוירא, לא נושבת: בארץ גוירא (וי' טז: כב), במדבר; והשווה יומא סז ע"ב: 'תנו רבנן: עזאזל – שיהא עז וקשה. יכול בישוב? תלמוד לומר במדבר. ומנין שבצוק? תלמוד לומר: גוירא; שם, שם: 'תניא אידך: עזאזל – קשה שבהרים'. / 388 המלך כדתו: כמו 'כדת המלך', בסמיכות הפוכה, כלומר, כמצוות הקב"ה; ונראה שגירסת ש' ומ נכונה וצ"ל 'בדתו'. כי כן יסד: כי כן ציווה; על-פי אס' א: ח. / 389 הוא אמר: הקב"ה ציווה. ושלטון דבר מלך: על-פי קה' ח: ד. / 390 הוא צוה: על-פי תה' קמח: ה. יעץ ומי יפר: על-פי יש' יד: כו. / 391 האדון ה' גוירתו: גוירת האדון ה' היא. מי ישיבנה: על-פי איוב כג: יג. / 392 הרהור לעקוב: להרהר לעקל, לשנות; ואולי יש לנקד לְעֶקְבֹב – ללב. והשווה יומא סז ע"ב: 'שמא תאמר: מעשה תוהו הוא – ת"ל אני ה'... ואין לך רשות להרהר בהן'; ועיין במ"ר יט: ה: 'ארבעה דברים יצר הרע משיב עליהן... ושעיר המשתלח'. / 393 הכל כשרין: להוליך את השעיר. זר, בטומאה ובשבט: השווה יומא סז ע"א – ע"ב: 'תנו רבנן: איש – להכשיר את הזר. עתי – שיהא מזומן. עתי – אפילו בשבת, עתי – אפילו בטומאה'. / 394 שיעור הטור: מנהיגי סלסול – כלומר, הנוהגים סלסול במצוות – קבעו בו, בעניין ההולכה לעזאזל, הידור ומעלה; והשווה משנה יומא ו: ג. / 395 הבא – לקחת את השעיר. בידו מזומן: השווה הדרשה על 'עתי' שלעיל; והוא מאמר

אדרת תלבושת

הוֹלֵךְ לְשַׁלְחוֹ, וַיִּקְרִי מְדִינָה יְלוּוֹהוּ,
הַדּוֹרוֹ: מְדַבֵּר, עַד בֵּית שְׁלוּחוֹ,
הַפּוּגוֹת לוֹ מִשְׁלָם בְּסֶף סָכוֹת.
הוֹעֵד לוֹ מִסְכָּה לְסִכָּה מְסַעְדִּיו:
400 הִפֵּת בְּסֵלוֹ, נִסְמָךְ וְלֹא נִצְרָךְ.
הִנֵּיעַ לוֹ מְקוֹם מִשְׁלַח, מִשְׁמַעְתּוֹ:
הַחֲצָה זְהוּרִית וַחֲצִי קָשֶׁר בְּסֻלַּע,
תְּחִצִּי עוֹד קָשֶׁר בֵּין קֶרְנִי
הַבּוֹשׁ לְהַסִּיר מִלְּהוֹסִיף כְּהַתְקִינוֹ.

405 דוּחָף שְׁעִיר, זוֹקְרוֹ בְּבֵת רֹאשׁ,
דֶּרֶךְ יְרִידָה מִתְגַּלְגַּל, מִתְגּוֹר וּמִתְגַּמֵּר.
לִוְחוֹ כֵּן צְפוּנָה עִם צְרוּר!
דְּוִיר לְאַחֲרוֹנָה, שֶׁם שָׁבַת תַּחֲתִיו.
דְּבִיר וַחֲצָה – פּוּעֵל הַיּוֹם מְלֹאכֶתוֹ.
410 דָּרֵשׁ דָּרֵשׁ פֶּר וְשְׁעִיר וְקֶרְעָם:

405 זורקו עמלנו

404 להסיר] ועצב נוסף עשמי / בהתקינו שנ

402 וחציו קשור מ

409 למלאכתו נ

מוסגר. / 396 ויקירי מדינה ילווהו: השווה משנה יומא ו:ד: 'מיקירי ירושלים היו מלווין אותו'. / 397 הדורו: מנהגו של השילוח. מדבר, עד בית שלוחו: שיעורו: עד בית שילוחו במדבר. / 398 הפוגות לו: המשך הטור הקודם: מקומות-מנוחה לו למשלח. משלם: מירושלים. בסך סכות: במספר סוכות; ועשר היו (משנה יומא ו:ד). / 399 הוועד לו: זמן לו. מסעדי: אוכלו; והשווה משנה יומא ו:ה. / 400 הפת בסלו: כיוון שדומה היה כמי שהפת בסלו. נסמך: נתחזק. ולא נצרך – למזון; השווה יומא סו ע"א: 'תנא, מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו'. / 401 משמעתו: דינו שיעשה כדלהלן. / 402 החצה זהורית: חילק את לשון הזהורית. / 404 הבוש להסיר: השווה יומא סו ע"א: 'תנו רבנן בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ, הלבין – היו שמחין. לא הלבין – היו עצבין ומתביישיין ... התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו'. ויש להשלים את הטור על-פי גירסת כתב-היד: 'הבוש להסיר ועצב מלהוסיף כהתקינו, כלומר, משעה שהתקינו להוציא את הזהורית עם השעיר, כדי להסיר את הבושה וכדי שלא להוסיף עצבות. / 405 זוקרו: כמו 'זורק'; והשווה יומא סו ע"ב: 'המשלח את השעיר לעזאזל ... זורקו בבית ראש'; וגירסת הערוך 'זוקרו'; והשווה הערה של לעזו: p. 378, I. I. Löw, *MGWJ*, XL (1896). / 406 דרך ירידה: בירידתו. מתגור: נשבר, נחתך לגזרים. ומתגמר: ומת; השווה יומא סו ע"ב: 'דבר אחר – אין גירה אלא דבר המתגור ויורד'. / 407 דוחו כן: כן גדחו (תה) לו:יג). צפונה עם צרוּר: עונותיהם של ישראל; על-פי ה' יג:יב. / 408 דויר: נשאר לדור. לאחרונה: בסוכה האחרונה; על-פי משנה יומא ו:ו. / 409 דביר: בבית-המקדש. וחוצה: ומחוצה לו. שיעור הטור: הכול שייך לעבודת היום, לרבות עבודות שנעשות מחוץ לעזרה. / 410 שיעור הטור: ביקש הכהן הגדול את הפר ואת השעיר וקרעם להוציא את

פירוטי שלמה הבבלי

דָּמָם כְּהוֹבָא – חֵלֶב הַמָּגִיס וְהַקָּטִיר;
 דִּנְגַמַּת קְלִיעָה הוֹצִיאָן לְבֵית שְׂרִיפָה.
 דִּירְכָאוֹת כְּהוֹדִיעוּ: 'הִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר!' –
 דִּלְג וְקָרָא סֵדֶר יוֹם וְעוֹנֵינוּ,
 415 דְּבַר וְשָׁן כִּכְתָּב וְעַל פֶּה,
 דִּי מִדְּיו בְּרִכּוֹת – כִּסְלֵק – הוֹדָה.
 דְּהָר וְקֹדֶשׁ וּפֶשֶׁט כְּלֵי בָד,
 דִּלְג וְטָבֵל, וְזָהָב עֵט וְקֹדֶשׁ,
 דַּת צוֹרֶךְ עֲבוּדָה שְׁלִישִׁית נִתָּן:
 420 דְּבֶק כְּחֹק עֲבוּדַת יוֹם וּמוֹסָף.

גֶּשֶׁת פְּנִימָה קֹדֶשׁ פֶּשׁוּט וְזָהָב,
 גּוּרֵי טָבֵל, וְלִבָּן בְּלִבֵּשׁ קֹדֶשׁ,
 גָּבֵר וְנִכְנָס וְהוֹצִיא כֶּף וּמַחְתָּה.
 גַּם קֹדֶשׁ, וּפֶשֶׁט בָּד, וְהִצְנִיעַ.
 425 גָּלֵל תַּמִּיד, קְטֶרֶת, וְהִטְבַּת גִּרּוֹת
 גְּלוּם פֶּן טָבֵל עֵשׂ וְקֹדֶשׁ.
 גְּבוּרֵי מָטָה זִיין, עִם קְדוּשִׁים,
 גָּמֵר חֲמֵשׁ וְקֹדֶשׁ וּפֶשֶׁט לְקֹדֶשׁ.

411 המגיש שמ / 412 השרפה עשמלן / 414 דגל מ / 415 בכתב עשמלן / 416 חורה מ
 422 כלבש עמלן / 426 עש] עוד עשמלן

אימוריהם. / 411 דמם כהובא...: השווה משנה יומא ו:ז: 'בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין, קרעו והוציא את אימוריהן, נתנו במגיס [מין קערה] והקטירן על גבי המזבח.' / 412 דוגמת קליעה: כמיני קליעות עשה אותן; השווה משנה יומא ו:ז: / 413 דירכאות: הצופים. כהודיעו: כשבישרו לו; והשווה משנה יומא ו:ח: / 414 דלג: קפץ, מיהר. וקרא: בתורה. / 415 דבר ושנן: קרא ושנה; על-פי דב' ו:ז: / 416 ככתב: פרשות 'אחרי מות' ו'אך בעשור'. ועל פה: ואת פרשת 'ובעשור' שבבמדבר קורא בעל-פה; השווה משנה יומא ו:א: / 416 שיעור הטור: כססילק (כשגמר לקרוא), הודה (אמר ברכות) די מדי, כמספר בגדי-הכהונה אשר עליו, כלומר, שמונה; השווה משנה יומא ו:א: / 417 דהר: מיהר. / 418 זהב עט: שוב לבש בגדי-זהב. / 419 דת: פקודה. צורך: כמו 'לצורך'. עבודה שלישית: עבודת המוספים. / 420 דבק: קשר יחד. / 421 גשת פנימה: כדי לגשת שוב אל קודש-הקודשים להוציא את המחתה. פשוט זהב: לפשוט בגדי-הזהב מעליו, שבהם עשה את המוספין. / 422 גוורי גופו: ולבן בלבש; ובלבשו בגדי-לבן; ונכונה יותר הגירסה 'כלבש'. / 423 גבר: התחזק. ונכנס: לקודש-הקודשים. / 424 גם: כמו 'שוב'. ופשוט בד: ופשוט בגדי-הלבן. והצניע: וגזו אותם; והשווה משנה יומא ו:ד: / 425 גלל תמיד: בשביל התמיד של בין הערביים. קטרת: הקטרת הקטורת של בין הערביים. / 426 גלום פן: גלימה של זהב, בגדי-זהב. טבל: אחרי שטבל. עש: הגירסה הנכונה כאן 'עוד'; ואולי צ"ל 'עט', לבש. / 427 גבורי מטה זיין: חיוק את ידיהם של ישראל על-ידי נשיאת כפיו לברכה. / 428 גמר חמש: גמר את העבודה החמישית הזאת. קדש: את בגדי-

אדרת תלבושת

בְּגָדֵי עֲצָמוֹ הִבִּיאוּ לוֹ וְלִבָּשׁ,
 430 בְּכָבוֹד וּבְנוֹדָל עַד בֵּיתוֹ יִלְוֶהוּ,
 בְּשָׁלוֹם כְּהַשְׁלִים מְלָאכַת מְלָךְ שָׁלֵם,
 בְּלִי פָּנֵעַ, פָּסוּל, וְאֲנוּי אָוֶן.
 בְּיוֹם טוֹבָתוֹ – טוֹב־לְכָל הַטִּיב –
 בְּטוֹב לֵב מִטִּיב יוֹם לְאוֹתָהּ.
 435 'בְּרוּךְ הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא' יְדוּבֵר,
 'בּוֹרֵעַ אֲהֲרֵן בָּלֵא נִמְצָא פָּסוּל!'

אִישׁ אֲמוּנִים שׁוֹלַח לְסַלֵּעַ, מְדַבֵּרָה,
 אוֹמֵר יִשְׁוּעוֹת לְהֵר צִיּוֹן יִבְשֶׁר:
 אֲרוּכַת תַּעֲלָה וּמִרְפֵּא רְטִיית שׁוֹלְחָיו,
 440 אֵת נֶפֶשׁ יִשִּׁיב, כְּקָרִים עֵיפָה.
 'אֶכּוֹל בְּשִׂמְחָה' בֵּת קוֹל תְּפוּצִץ
 'אֱלֹהִים כָּבֵד קִבֵּל וְרִצָּה מַעֲשִׂיהָ!'
 אֲזוּ יִרְנְנוּ וְיִשְׁמְחוּ וְיִשְׁיִשׁוּ חוֹסִים,
 אוֹהֲבֵי שֵׁם יַעֲלִצוּ, יַעֲלִזוּ בְּכָבוֹד.

431 שלום עלנ 442 רצה וקבל שעל 443 ישמחו עשמל

הקודש. / 429–430 השווה משנה יומא ז:ד. / 431 בשלום כהשלים: משום שהשלים בשלום. מלאכת מלך שלום: עבודת הקב"ה. / 432 פסול: בלי שנפסלה עבודתו. ואנוי און: ובלי תאונה של חטא (צונץ, פיוט, עמ' 390). / 433 ביום טובתו: ביום-טוב שלו. טוב-לכל הטיב: שהיטיבו עליו הקב"ה, שהוא טוב לכול; והשווה יומא ז:ד. / 435 ידובר: כך ייאמר. / 436 בורע אהרן...: השווה משנה מידות ה:ד. / 437 איש אמונים: האיש העתי. שולח...: שיצא עם השעיר למדבר. / 438 אומר ישועות: דיבור של ישועה ונחמה. / 439 האיש העתי היה מבשר, שלשון הזהרית הלבנה. רטיית שולחיו: תחבושת לרפואת ישראל ששלחוהו; השווה יומא עא ע"א: 'אתי משלח מצאו בשוק לכ"ג, אומר לו: אישי כוהן גדול עשינו שליחותך'. / 440 את נפש ישיב: איש העתי ישיב נפשותיהם של ישראל. כקרים עיפה: כמים קרים נפש עייפה; על-פי מש' כה:כה. / 441 תפוצץ: תכריז; השווה קה"ר ט:ז: "לך אכול בשמחה לחמך" – ר' מנא דישאב ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פתה קרייא בראש בשנה וביום הכיפורים... עד שמתענין אנשים ונשים וטף ומוחל להם הקב"ה את הכול, ואומר... יצתה בת קול ואמרת להם: לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפילתכם'. / 443 חוסים: הבוטחים בה'. / 444 יעלצו יעלזו בכבוד: על-פי תה' ה:יב; קמט:ה. /